

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Matěj Hronek

**HISTORICKÉ PARALELY V ČESKÉ POLITICKÉ
DEBATĚ V KONTEXTU RUSKO-UKRAJINSKÉ VÁLKY**
**Historical parallels in Czech political debate in the context of
Russo-Ukrainian War**

Vedoucí práce Mgr. Jaroslav Ira, Ph. D.

2023

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucímu mé práce Mgr. Jaroslavu Irovi, Ph. D., který svým profesionálním, ale zároveň vstřícným přístupem často kompenzoval mou vlastní laxnost. Díky jeho trpělivosti a pomoci jsem byl schopen práci dokončit v řádném termínu a k vlastní spokojenosti.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mělníku dne 12. 8. 2023

podpis

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje užívání historických analogií v politické argumentaci parlamentních českých politických stran v kontextu počátku rusko-ukrajinské války v roce 2022. Konkrétně se zaměřuje na čtyři politické subjekty – dvě vládní koalice (SPOLU a Piráti + STAN) a dvě opoziční hnutí (ANO a SPD). Cílem práce je na základě analýzy jednotlivých analogií objasnit motivaci a cíle tohoto typu komunikace a zároveň studovat četnost a strukturu použitých analogií a skrze to sledovat, jak byl výskyt paralel ovlivněn zásadní geopolitickou událostí, jíž byl začátek války.

KLÍČOVÁ SLOVA

Historické paralely, politický diskurs, politika paměti, Parlament České republiky, rusko-ukrajinská válka.

ABSTRACT

This thesis studies the usage of historical analogies by Czech parliamentary parties in the context of the Russo-Ukrainian war of 2022. It focuses on four subjects – ruling coalitions SPOLU and Piráti+STAN and two opposition movements ANO and SPD. The main goal of this work is to analyze specific analogies to unravel the motivations and goals hidden behind them. Thesis also focuses on studying frequency and structure of used analogies and aims to describe, how important geopolitical event like Russian invasion changed it.

KEY WORDS

Historical parallels, political discourse, politics of memory, Parliament of the Czech Republic, Russian-Ukrainian War.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. HISTORICKÉ MYŠLENÍ	10
1. 1 HISTORICKÉ ANALOGIE A SPOLEČNOST	10
1. 2 KATEGORIZACE HISTORICKÝCH ANALOGIÍ	12
2. ANALOGIE V PROJEVECH ČESKÝCH POSLANCŮ PŘED 24. ÚNOREM	17
2. 1 OKOLNOSTI	17
2. 2 ANO	17
2. 3 SPD	19
2. 4 SPD A MINULÝ REŽIM	23
2. 5 SPOLU	24
2. 6 PIRÁTI A STAN	26
3. ANALOGIE V PROJEVECH ČESKÝCH POSLANCŮ PO 24. ÚNORU	27
3. 1 OKOLNOSTI	27
3. 2 ANO	28
3. 3 SPD	30
3. 4 SPOLU	32
3. 5 PIRÁTI A STAN	35
4. VÝSTUPY	38
4. 1 VELKÉ MOMENTY HISTORIE A ANALOGIE	38
4. 2 FUNKCE ANALOGIÍ V KOMUNIKACI SPD	39
5. ZÁVĚR	43

ÚVOD

Historia magistra vitae. Slova, která Cicero ve svém *De Oratore* zvěčnil před již více než dvěma tisíci lety, přesto stále aktuální. Je tomu ale opravdu tak? A do jaké míry se jako společnost řídíme poznatky a poučkami dějin a jaká pozitiva a negativa tento přístup přináší? Bakalářská práce hodlá být příspěvkem ke společenské diskusi, kterou tyto otázky vyvolávají, a zprostředkovaně by tím pádem měla přispět i k hlubší a dlouhodobější debatě o užitečnosti historických věd pro společnost.

Historie a politika jsou dva aspekty lidské společnosti, které si byly vždy velmi blízké. Ačkoliv by historie měla být v ideální podobě nezávislou a maximálně objektivní vědou, musíme si přiznat, že historik bude při svém bádání vždy ovlivněn, ať už vlastními subjektivními názory a pohnutkami, celkovým děním a náladami ve společnosti, či aktuálním politickým uspořádáním. Právě dva poslední činitele pak vytváří poptávku po historickém výzkumu, ať už přímou, jako třeba komunistické režimy minulého století, nebo nepřímou v podobě abstraktních potřeb společnosti vysvětlovat a přibližovat historické okolnosti blízké aktuálnímu rozpoložení. Tento vztah ale rozhodně není jednostranný a historie a historická paměť mají silný vliv kromě společnosti také na politiku.

Člověk, a tím pádem i každý politik, je silně ovlivněn empirickým myšlením, které ho nutí jednat a o problémech přemýšlet optikou předchozího poznání. Takový přístup nutně vede k vytváření historických analogií. Právě na ty se bude práce soustředit. Zkoumat je bude v jenom specifickém rámci veřejného diskursu české společnosti, a to v diskursu politickém, konkrétně v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Hlavním zdrojem bádání budou projevy poslanců Parlamentu ČR, zaznamenané na stenoprotokolech a dostupné digitálně na stránkách Poslanecké sněmovny¹. Hlavním důvodem je forma projevu, která je při promluvě v poslanecké sněmovně nejvíce unifikovaná. Samozřejmě by se nabízelo čerpat z různých článků, knih, nebo příspěvků na sociálních sítích. Komunikace v rámci všech zmíněných informačních proudů, se ale mezi politiky výrazně liší a zkoumání by tak bylo komplikovanější a vyžadovalo by jistou míru simplifikace, která by mohla vést k deformaci výstupních poznatků. Podobné zjednodušování je v rámci sněmovních projevů eliminováno pravidly jednání sněmovny i společným obecenstvem pro všechny přednášející, které vede víceméně k uniformitě projevu u všech politiků.

¹ <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/index.htm>.

Abych mohl získat co nejobektivnější výsledky, tak jsem svůj vzorek rozčlenil na základě příslušnosti řečníků – resp. uživatelů analogií – k politickým subjektům, přičemž v rámci určitého zjednodušení volím v rámci vládních stran subjekty na rovině koaličních uskupení. Budu tedy pracovat se čtyřmi subjekty – dvěma vládními koalicemi, SPOLU a PIRSTAN a dvěma opozičními hnutími, ANO a SPD. Samozřejmě jsem si vědom nuancí mezi jednotlivými stranami a jejich členy v rámci obou koalicí. Vzhledem ke své práci je ale nepovažuji za tak zásadní, aby byla ohrožena kvalita výstupních dat, a necítím tak nutnost koalice dále rozdělovat a studovat odděleně jejich jednotlivé členy. Období, z jakého analyzované projevy pocházejí, začíná rokem 2022 a končí dubnem 2022. Studovaný úsek je tedy celkově dlouhý čtyři měsíce, dva z nich únorové ruské invazi na Ukrajinu předchází a na pozadí zbylých dvou už je konflikt v plném proudu. Toto období jsem zvolil záměrně, protože se domnívám, že významná historická událost, jakou ruská invaze nepochybně je, je pro jedince vždy mnohem komplikovanější pro pochopení a následné přijetí. Díky tomu má člověk samozřejmě tendenci k současné situaci hledat paralely, které by mu pomohly dění pochopit, sledovat ho s jistým odstupem, nebo dokonce odhadnout, kam celý problém směřuje. Na základě teoretických předpokladů, ze kterých vycházím, lze tedy formulovat vstupní hypotézu, kterou tento výzkum ověří, tj. že po 24. únoru 2022 došlo k nárůstu používání historických analogií. Zároveň si práce klade za cíl prověřit, zda bude podobný nárůst u všech politiků stejný, nebo zda bude tato skutečnost ovlivněna jejich stranickou příslušností, popřípadě jinými okolnostmi.

Co se metodologie týče, postupoval jsem nejprve chronologicky. Studoval jsem kompletní přepisy jednání Poslanecké sněmovny od 11. ledna do 29. dubna, celkem tedy 36 jednání, přičemž ta nejkratší trvala v řádech jednotek hodin, zatímco několik nejdelších přesáhlo i dvacet hodin debat. Pokud jsem v přepisech mluvených projevů zaznamenal historické přirovnání, zanesl jsem jej, spolu s doprovodnými údaji (autor, stranická příslušnost autora, datum a číslo jednání, odkaz na konkrétní stenoprotokol), v plném znění do své tabulky. Když jsem tento zdouhavý a vyčerpávající proces dokončil, rozdělil jsem veškeré analogie podle stranické příslušnosti jejich autorů a následně ještě na dvě poloviny, předválečné a z období po začátku konfliktu. Veškerou další kategorizaci, kterou ve své práci prezentuji jsem načrtnul až v následné analytické fázi, kdy jsem jednotlivé analogie studoval mnohem detailněji a více v kontextu.

Samotná práce je členěna do několika částí. V první kapitole provedu teoretickou reflexi nad problematikou historického myšlení, jehož součástí jsou mj. právě historické analogie,

inspirovanou argumenty historika Davida Bella. Přiblížím také některé přístupy ke kategorizaci historických paralel. Hlavní částí této práce bude detailní analýza analogií, které poslanci ve zkoumaném období pronesli. Ta už bude provedena v rozdělení po jednotlivých stranách, tedy každá strana bude analyzována dvakrát, jednou před 24. únorem a jednou po začátku ruské invaze. Jednotlivé poznatky a výstupy budou postupně nastiňovány již během této části. Dále se práce zaměří na to, jak výše vyslovená hypotéza obstála praktický výzkum. V poslední části pak ještě přiblíží odchylku, kterou můj výzkum zjistil u jednoho konkrétního hnutí. V závěru pak shrne veškeré zjištěné poznatky a výstupy. Pro mé výstupy je zásadní zároveň sledovat četnost a proporcionalitu analogií, ale i se soustředit na jejich podrobnější interpretace. Práce tedy sleduje obě dimenze výzkumu, jak kvantitativní, tak kvalitativní, přičemž těžiště klade spíše na druhou jmenovanou.

1. HISTORICKÉ MYŠLENÍ

1. 1 HISTORICKÉ ANALOGIE A SPOLEČNOST

„Domnělé historické lekce se, spíše než aby nám rozšiřovaly možnosti, staly našimi věznicemi. V tomto smyslu opravdu trpíme jejich přebytkem.“²

Citace, kterou jsem se rozhodl začít tuto více teoretickou část své práce, pochází od amerického historika Davida Bella, konkrétně z jeho článku s vypovídajícím názvem *Not Everything is Munich and Hitler*. Bell ve svém článku na rozdíl od Cicerova velmi jednoduchého vyjádření poukazuje na negativa, jaká s sebou může používání historických analogií a vnímání současnosti skrze jejich optiku přinášet. Analogický přístup v humanitních vědách s nadsázkou komentuje i Peter Burke, který se ptá, jak je možné, že v oblasti přírodních věd je analogie *základním palivem poznání*, zatímco ve vědách humanitních analogie často selhává. „*Studenti politiky a válek vnímají analogie spíše jako něco zhoubného, co nutí generály bojovat války minulé, spíše než ty současné, a politiky činit špatná rozhodnutí v situacích, které hodnotí optikou událostí dávno minulých.*“³ píše britský historik. Leží tedy pravda v Cicerově poněkud ultimativním zhodnocení, nebo naopak ve více pesimistickém pohledu, který zde reprezentují současní historici?

Pevně věřím, že se pravda, jak tomu většinou bývá, nachází někde uprostřed. Zatímco nelze zpochybnit užitek historie a historického poznání pro řešení problémů současnosti, je opravdu potřebné dokázat si jako společnost, nebo její jednotliví činitelé, udržet dostatečný odstup a objektivitu, která nám umožní předejít jevu, před kterým nás ve svém článku varuje David Bell, nebo Burkeho studenti politiky a válek. Tedy neumožnit, aby historická analogie a předchozí zkušenosti, byť podvědomě, ovládly a omezily naše analytické, potažmo dokonce rozhodovací schopnosti. Každá paralela, skrze kterou se budeme pokoušet jakoukoliv problematiku vnímat, nám totiž podvědomě stanovuje mantinely, ze kterých se v rámci našich pozdějších kroků lze jen těžko vyvázat. Nietzsche by tento potřebný obranný proces popsal jako nutnost „...*určení hranice, kde minulé musí být zapomenuto, nemá-li se stát hrobníkem přítomného...*“⁴ Bell podotýká, že pro omezení našich kognitivních schopností tímto způsobem není vůbec potřeba komplexní analogie, protože stačí pouhá slova. Slova jsou totiž vázaná k událostem, ať už k událostem, které vedly přímo k jejich vzniku, nebo k událostem, které mají

² BELL, David. *Not Everything Is Munich and Hitler*, IN: The National Interest, Washington DC, 2016. s. 1, přeloženo autorem.

³ BURKE, Peter. *Analogy, allegory and anachronism*, s. 12, IN: LEUTZSCH, Andreas, ed. *Historical Parallels, Commemoration and Icons*, Routledge, Londýn, 2019.

⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Nečasové úvahy*. 1. Praha: OIKOYNENH, 2005, s. 81.

se slovem nejsilnější vazbu. Každý jeden císař, od Karla Velikého až po středoafriického Jean-Bédela Bokassu, se svým titulem odkazuje k Caesarovi a snaží se narýsovat určitou paralelu, mezi jeho a Caesarovou velikostí. Bell potom například píše: „*J sme ve válce. Tato slova použil prezident George W. Bush po 11. září mnohokrát. Barack Obama je použil po střelbě v San Bernardinu. Francouzští lídři François Hollande a Manuel Valls je použili po lednových útocích v Paříži v roce 2015...*“ V českém prostředí si například nešlo nepovšimnout stejného výroku⁵ premiéra Petra Fialy, který vloni vyvolal značné pobouření. Americký historik se tedy ptá: „*Co je ale válka ve 21. století? Pokud je válka to, co svět zažil mezi lety 1939 až 1945, tedy násilná konfrontace mezi suverénními státy, během které je nasazeno velké množství vzdušných, pozemních a námořních sil oběma stranami a současná mobilizace civilistů na domácí frontě – pak dnes žijeme ve světě bez války.*“⁶ Slovo válka samozřejmě nutně nemusí označovat krvavý konflikt masivních rozměrů, jakým byly obě světové války, samotné použití tohoto slova ovšem vyvolává v posluchači, popřípadě čtenáři, asociace, které automaticky spouští zhoubný proces, před kterým oba autoři varují. Proč je tedy takto nebezpečný jev, který má, jak se zdá, spíše negativní účinky, stále tak silnou součástí naší společnosti? Proč nebyl nějakým přirozeným procesem eliminován? Nejsme si snad těchto rizik dostatečně vědomi? Věřím, že je tomu právě naopak.

Například politici v rámci veřejných debat toto riziko vědomě podstupují, aby dodali svým argumentům důraz, často založený pouze na emocích, které podobné asociace vyvolávají. Na rozdíl od akademického prostředí se ale v politickém světě vyskytuje naprosto minimální množství historiků či důkladně historicky vzdělaných jedinců. Tato skutečnost ale rozhodně není překážkou pro časté užívání historických analogií. Důvodem je, jak se pokusím v praktické části této práce ukázat, že historické analogie jsou často používány jako rétorická zbraň, která má nehledě na svou faktickou správnost či nesprávnost v lidech vyvolat silné, ať už pozitivní, či negativní, emoce a pozbývá tak svého původního významu, tedy jakési řečnické figury sloužící k podpoře argumentu, či pomůcky, která má posluchači, ale i přednášejícímu dopomoci k lepšímu pochopení situace optikou již známé problematiky. Bell tuto situaci komentuje tak,

⁵ Jsme ve válce, řekl Fiala. [online]. iDNES, 2022. Dostupné také z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vlada-ukrajina-valka-fiala-pomoc-demonstrace-krizovy-stab.A220226_230113_domaci_maka.

⁶ BELL, David. *Not Everything Is Munich and Hitler*, IN: The National Interest, Washington DC, 2016. s. 9, přeloženo autorem. Je nutné poznamenat, že Bell svůj článek vydal v roce 2016, tedy dlouho před propuknutím plnohodnotného konfliktu na Ukrajině. Zajímavé přitom je, že článek je podle autora do jisté míry reakcí na dění následující po začátku konfliktu na východní Ukrajině a ruské invazi na Krym. I když je totiž z dnešních poznatků zapojení ruské armády a složek státní moci do útoku na suverénní stát nepopíratelné, nejednalo se o otevřenou invazi, jaká proběhla v únoru 2022. Ruské akce počínaje rokem 2014 byly „pouhou“ formou hybridní války.

že: „Přestože jsou tyto historické paralely prezentovány ignoranty, mají stále schopnost zatáhnout sirnatý zápach apokalypsy do jakékoliv politické debaty. Stačí zmínit Mnichov nebo fašisty a ručička na hodinách se vždy posune o minutu blíže půlnoci.“⁷ Přestože zde autor mluví o kontextu amerického politického prostoru, je toto pravidlo nezpochybnitelně aplikovatelné i v rámci české politiky. Tato skutečnost bude ještě v mnoha případech potvrzena v praktické části této práce.

Než ale přejdeme k dělení a bližší specifikaci analogií, zbývá nám ještě položit si otázku, jakým způsobem nabyly historické paralely ve společnosti takového významu, jakému se dnes rozhodně těší.

Osobně se přikláním k názoru, že význam historických analogií, jak jej lze chápat již u Cicera, vychází z biologické předurčenosti člověka. Empirická schopnost učení se je prostě a jednoduše podmíněna analogickým uvažováním, které se poté přenáší do všech aspektů lidské společnosti. Komplexnější situace poté vyžadují jasnější příklad z minulosti, za pomoci kterého může člověk nově vyvstalý problém pochopit, popřípadě jej poté řešit. Například Peter Burke se také v souvislosti s významem analogií zmiňuje o židovsko-křesťanském chápání světa, které je pro naši civilizaci zásadní. „V židovsko-křesťanské tradici koexistuje dominantní lineární interpretace historie s předpokladem opakování se,“⁸ píše Burke. Ačkoliv je sice vliv této tradice na naše dnešní vnímání světa nesporný, považuji ji samotnou za následek výše zmíněné biologické přirozenosti empiricky podmíněného procesu učení u člověka.

1. 2 KATEGORIZACE HISTORICKÝCH ANALOGIÍ

Kategorizace – pomůcka, která je nejen pro vědu, ale i pro dnešní technokratický svět přeplněný pojmy tak zásadní, samozřejmě nemůže chybět ani v této práci. Historické paralely, které jsou dosti běžnou rétorickou pomůckou, už byly kategorizovány mnohokrát. Jedním z mnohých, kteří so tohoto úkolu zhostili, byl například historik Antoon de Baets.

Ten se ve své práci *The subversive power of historical analogies* vydává do velmi specifické oblasti, když definuje tzv. *podvratné historické analogie* (subversive analogies): „Přestože tímto vyloučím spousty historických analogií, budu se soustředit pouze na politicky inspirované historické analogie, které jsou používány jako nástroje proti autokratickým silám

⁷ Tamtéž, s. 3, přeloženo autorem.

⁸ BURKE, Peter. *Analogy, allegory and anachronism*, s. 21, IN: LEUTZSCH, Andreas, ed. *Historical Parallels, Commemoration and Icons*, Routledge, Londýn, 2019, přeloženo autorem.

v nedemokratických režimech. “⁹ Nizozemský historik definuje pět kategorií¹⁰, do kterých lze dle jeho slov rozdělit naprostou většinu analogií, které používá opozice vůči autoritářským režimům. Konkrétně hovoří o

analogiích vykreslujících kontrast mezi minulou svobodou a současnou tyranii,

analogiích srovnávajících minulé a současné tyrany,

analogiích srovnávajících minulé a současné zločiny,

analogiích srovnávajících minulý a současný boj za svobodu

*a analogiích obsahujících historiky*¹¹

Právě Baetsovu kategorizaci jsem zvolil jako příklad ze dvou důvodů. Jednak proto, abych na ní ukázal jiný způsob užívání historických analogií, než jakým se zabývám já v této práci, a jednak kvůli jejich blízkosti českému prostředí. Historické paralely se v minulém století staly vynikajícím spojencem odpůrců režimu v boji proti cenzurním snahám komunistického aparátu v Československu. Jako příklad uvedu písně a básně Karla Kryla. Ten ve svých slokách a strofách například běduje, jak lze „...*jásat s Herodesem, tleskat v dešti díků*...“¹², zpívá o gotickém katu¹³, nebo ironicky vítá sovětské bratry, vnuky Stalinovy „*však ne tak jako včera, dnes už bez šeríků*.“¹⁴ Historické náměty, ať už reálné, či biblické, se v Krylově díle vyskytují velmi často, většina z nich je přitom nesporně skrytou paralelou mezi krutostí historických postav či utrpením mučedníků a současností, kde první skupinu představují příslušníci totalitního státního uspořádání a druhé jmenované naopak jejich odpůrci či obyčejní lidé.

V práci *Looking forward to the past: An interdisciplinary discussion on the use of historical analogies and their effects* zase skupina akademiků definuje čtyři kategorie analogií, které dělí podle jejich efektů na:

analogie reprezentující současnou situaci,

⁹ De BAETS, Antoon. *The subversive power of historical analogies*, s. 37, IN: LEUTZSCH, Andreas, ed. *Historical Parallels, Commemoration and Icons*, Routledge, Londýn, 2019, přeloženo autorem.

¹⁰ Tamtéž, s. 38.

¹¹ Nutno podotknout, že v tomto specifickém případě může mít používání historických analogií, kromě všech svých hlubších, nebo obsahovou stránku zkrášlujících záměrů, také velmi praktickou motivaci. Tou je vyhnutí se cenzurním mechanismům, kterými totalitní systémy disponují a které lze právě historickými analogiemi do jisté míry obejít.

¹² KRYL, Karel. *Habet, Kniška Karla Kryla*. 1. Praha, 1990, s. 105.

¹³ KRYL, Karel. *Veličensvo kat, Kniška Karla Kryla*. 1. Praha, 1990, s. 153.

¹⁴ KRYL, Karel. *Tak vás tu máme bratři, Kniška Karla Kryla*. 1. Praha, 1990, s. 116.

analogie definující role aktérů,

analogie ovlivňující budoucí rozhodnutí

*a přesvědčovací analogie.*¹⁵

Již citovaný britský historik Peter Burke zase rozlišuje mezi *anachronismem* a *alegorií*¹⁶, přičemž první zmiňovaná podoba analogie podle něj označuje snahu používat *moderní jazyk* v historických anabázích. Díky tomu má autor dosáhnout efektu přiblížení historie současnému posluchači, potažmo čtenáři, přičemž podle Burkeho může být takové využití analogie *záměrné*, či *podvědomé*, *jednoduché*, nebo *sofistikované*. Druhý zmiňovaný postup, tedy alegorii, potom britský historik popisuje jako *orientovanou vůči současnosti*. „*Popíšu tento přístup jako alegorii – v tom smyslu, že autor píše o jedné věci a za slovy skrývá věc rozdílnou. V tomto případě píše o minulosti, zatímco prezentuje současnost.*“¹⁷ Ze všech zmiňovaných přístupů je právě ten poslední nejbližší mé oblasti výzkumu, tedy analogiím, které ve svých projevech používají poslanci Parlamentu České republiky. Analogie, kterými jsou poslanci vyzbrojeni, ale přesto nejsou úplně takové jako Burkem definované alegorie. Poslanci totiž využívají analogie naprosto přímé – tedy v naprosté většině případů je uvedena nějaká historická skutečnost, instituce nebo třeba událost, která je následně přirovnána k nějaké skutečnosti současné. V zájmu efektivity a samozřejmě také originality si tedy dovoluji čtenáři prezentovat vlastní kategorizaci analogií, pro kterou jsem se v rámci svého výzkumu rozhodl, přičemž předem upozorňuji, že se nesnažím pokrýt veškeré paralely užívané jako řečnické pomůcky, nýbrž pouze analogie tak, jak je užívají politici ve svých projevech, které studuji.

Rozhodl jsem se definovat tři základní kategorie historických analogií:

- Pomocné analogie
- Účelné analogie
- Vytržené analogie

První z nich můžeme nazvat velmi prostě *analogií pomocnou*. Taková analogie je skutečně použita pouze pro svůj faktický obsah, není u ní podstatné, z jaké historické zkušenosti vychází, jelikož aspekt emotivní asociace je u ní téměř nulový. S takovou analogií se lze setkat v běžné

¹⁵ GHILANI, Djouaria & LUMINET, Olivier & ERB, Hans-Peter & FLASSBECK, Christine. *Looking forward to the past: An interdisciplinary discussion on the use of historical analogies and their effects*, IN: Memory Studies. 10, 2017, s. 278–281.

¹⁶ BURKE, Peter. *Analogy, allegory and anachronism*, s. 21, IN: LEUTZSCH, Andreas, ed. *Historical Parallels, Commemoration and Icons*, Routledge, Londýn, 2019, přeloženo autorem.

¹⁷ Tamtéž, přeloženo autorem.

konverzací nebo třeba ve statistikách, které srovnávají různá období. Příkladem může být jedna užitá poslancem Karlem Turečkem (ANO), který hovoří o zemědělství v ČR: „*Je to naše jakési historické dědictví, kdy zemědělství bylo vždy založeno na velkých zemědělských podnicích, a to chci zdůraznit. To se netýká jenom období po roce 1945, ale když si vezmeme statistiku z roku 1896 za Rakouska-Uherska, tak zjistíme, že 28 % zemědělských subjektů hospodařilo na ploše vyšší než 2 000 hektarů, 28 % zemědělských subjektů v roce 1896 v českých zemích.*“¹⁸ Podobná analogie nejspíš nemá žádný skrytý úmysl, necílí na emoce posluchače, ale prostě se snaží podpořit argument přednášejícího po čistě faktické stránce.

Druhou kategorii pojmenuji jako *analogie účelné*. Takové analogie jsou nejčastější a jsou nejbližší analogiím z amerického prostředí, které v první kapitole prezentují ústy Davida Bella. Takové analogie si do jisté míry, nebo dokonce z většiny, mohou uchovávat účel analogií pomocných, tedy stále hraje roli jejich faktický obsah, který má posloužit pro vizualizaci, přiblížení a lepší pochopení představované problematiky. U této kategorie se ale objevuje nový aspekt, který je na rozdíl od neutrálního předešlého typu činí komplexnějšími a zároveň silnějšími prostředky. Je to právě apel na emoce, který tyto analogie využívají. Politik se skrze ně snaží získat politické body a podporu posluchačů tím, že využívá jejich historickou paměť a pocity či asociace, které v nich odkaz na jednotlivé historické momenty vyvolává. V tomto případě je analogie, ať už je to okrajová, možná i nezamýšlená záležitost, prostředníkem, kterým přednášející přenáší jakékoliv emoce, které jsou spojené s obdobím minulým, na současnou situaci, a tedy na posluchače, který právě probíhající události zažívá. Příklad takové analogie z úst Víta Rakušana (Piráti + STAN): „*A právě země, která má takovou bezprostřední historickou zkušenost, a koneckonců ne tak dávno, z roku 1968, kdy nám sem vtrhly tanky, které tady dočasně zůstaly více jak dvacet let, tak my bychom měli být prvními, kdo nabídne pomoc. My bychom měli být prvními, kdo chápe tu strašnou realitu, do které se dneska ukrajinský národ vzbudil.*“¹⁹ Ministr vnitra zde samozřejmě hovoří o potřebě pomoci napadené Ukrajině. Aby svůj záměr podpořil, používá paralelu, která pomáhá posluchači s pochopením situace optikou minulosti, zároveň zde ale hrají zásadní roli právě emoce, které mají oba aktéři, tedy přednášející i jeho publikum, s vybraným obdobím spojené. Podle mého dělení jde tedy o *analogii účelnou*.

¹⁸ Stenoprotokoly PS PČR, schůze č. 6 (12. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006083.htm>

¹⁹ Stenoprotokoly PS PČR, schůze č. 13 (24. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/013schuz/s013005.htm>

Třetí a svou formou nejradikálnější analogií je taková, kterou nazývám *vytrženou*. Pro tento název jsem se rozhodl kvůli tomu, že analogie působí vytržená z kontextu, téměř vynucená. To je způsobeno tím, že faktičnost nebo jiná přínosnost této analogie pro vizualizaci či lepší pochopení nějaké problematiky je v tomto případě naprosto upozaděna či úplně chybí. Analogie se tak stává pouhým emočním apelem. V takové podobě se zároveň samotná skutečnost, že je užitá analogie, stává zbraní. Ukázkou takové prázdné analogie prakticky pozbývající významu jiného, než snahy o ovlivnění emocí jsou například slova Tomia Okamury (SPD): „*Nová vláda směřuje k tomu, že už nebude potřeba český ministr zahraničí, ale bude stačit český velvyslanec v Německu jako za protektorátu.*“²⁰ Nemyslím si, že je potřeba vysvětlovat, jaké emoce se v tomto případě snaží přednášející v posluchači vyvolat. Nutno ale dodat, že emoce nemusí být nutně přítomné nebo pociťované, zvláště na straně řečníka, který je může spíše účelově vyvolávat nebo u posluchače předpokládat. Ty emoce ale nemusí nutně sdílet ani posluchači, což pak může být jedním z důvodů neefektivnosti použití dané paralely.

Považuji za nutné podotknout, že žádné paralely, a zejména pak poslední zmiňované, samozřejmě nelze studovat vytržené z kontextu, analogie jsou součástí řečnického procesu, nejedná se o samostatné subjekty ve vzduchoprázdnu. Veškeré mnou prezentované a následně kategorizované analogie, jsou tak analyzované v rámci celého projevu a jeho stylizace. Z čistě praktických důvodů zde sice nebudu kompletní projevy prezentovat, přesto jsou ale pro výstupy této práce zásadní.²¹ Na závěr je třeba podotknout, že kategorie, které zde navrhuji, mají tenké hranice, přičemž není vždy snadné danou analogii jednoznačně zařadit pod jednu z nich. Přesto věřím, že navržená typologie je v zásadě aplikovatelná a dokáže postihnout rozdílnou funkci a použití jednotlivých analogií ve zkoumaném vzorku.

²⁰ Stenoprotokoly PS PČR, schůze č. 6 (11. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006002.htm>.

²¹ Dohledatelné jsou v každé poznámce pod čarou, či přímo na stránkách PS PČR v sekci stenoprotokoly.

2. ANALOGIE V PROJEVECH ČESKÝCH POSLANCŮ PŘED 24. ÚNOREM

2.1 OKOLNOSTI

Poslanecká sněmovna se v období mezi 1. lednem a 24. únorem 2022 sešla celkem sedmnáctkrát. Obzvláště pak v první polovině ledna byla jednací síň sněmovny svědkem mnoha intenzivních projevů, obstrukcí a vzájemného obviňování politiků. Důvodem k vášnivým rozpravám na Malostranském náměstí bylo plnění jedné z nejdůležitějších rolí sněmovny, a to vyslovení důvěry nově sestavené vládě. Jak už jsem avizoval v dřívějších částech práce, toto období záměrně předchází plnohodnotné ruské invazi na Ukrajinu a podle mé teorie by tak mělo být, co se výskytu historických analogií týče, chudší než období přicházející bezprostředně po začátku války.

Přestože na začátku roku málokterý vojenský analytik, diplomat a natož pak politik nebo obyčejný občan věřil, že Rusko skutečně Ukrajinu napadne a vyvolá tak přímý konflikt, atmosféra v Evropě, ale i ve světě byla velmi vypjatá, už od konce roku 2021. Evropští politici vyjadřovali podporu Ukrajině²² a snažili se různými kroky Rusko od jakéhokoliv agresivnějšího kroku odradit, zatímco na domácí scéně probíhaly diskuse o tom, zda je vůbec možné, že by Rusko Ukrajinu napadlo. Tyto z mnoha směrů živené rozpravy se nevyhnuly ani české politické scéně, která byla právě krátce po sněmovních volbách. I když tak toto období samotné válce předchází, je potřeba vnímat jej v kontextu vypjaté atmosféry, která se ke stupňujícímu napětí na východě Ukrajiny vázala.

2.2 ANO

Prvním politickým uskupením, jehož poslanci budou v této práci představeni, je hnutí ANO. Poslanecký klub tohoto hnutí, které muselo kvůli výsledku voleb opustit pomyslné kormidlo a zamířit do opozičních lavic, je stále ten nejsilnější v rámci dolní komory parlamentu. Přesto mu prvenství v počtu vyslovených historických paralel za toto období nepatří.

V časovém úseku, který ruské invazi předcházel, použili poslanci ANO podle mého výzkumu celkem šest analogií. Dvě z nich jsem se rozhodl zařadit do kategorie *účelných analogií*. Jednu z nich celkem lakonicky pronesl Andrej Babiš, který řekl, že doufá, „... že to předsednictví dopadne dobře a že to nebude taková ostuda jako v roce 2009.“²³ Babiš, zde upozorňuje

²² Česká vláda (tou dobou už úřadující se sněmovní důvěrou) například poslala Ukrajině darem čtyři tisíce kusů dělostřelecké munice: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3433780-ukrajina-dostane-od-ceska-delostreleckou-munici-dar-schvalila-vlada>.

²³ Stenoprotokoly PS PČR, schůze č. 6 (12. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006043.htm>

na blížící se české předsednictví v Radě Evropské unie a připomíná předchozí české předsednictví, během kterého padla vláda Mirka Topolánka a předsednictví tak tehdy dovedl do konce Jan Fischer. Faktická stránka není v této analogii příliš podstatná. Předseda hnutí ANO se nesnaží podpořit jakýkoliv argument čísly atp., přesto zde analogie částečně slouží jako přiblížení problematiky posluchači, přičemž paralela vychází ze skutečnosti, že se jedná o stejnou událost jako v roce 2009. Tento aspekt analogie je ale upozaděn, protože mnohem významnější jsou zde negativní emoce, které vyvolává asociace s „neúspěšným“ českým předsednictvím a s nimi spojené vykreslení politických oponentů jako méně schopných. Druhou byla analogie použitá Alenou Schillerovou, která reagovala na slova premiéra Fialy o potřebě jasně se vymezit proti Rusku: „*Naše země je velmi citlivá na takovéto postupy, protože si myslím, že z historie dobře víme, jaké bylo rozhodnutí o nás bez nás.*“²⁴ Alena Schillerová zde spojuje rozhodnutí Ruska o záboru ukrajinského území na Donbasu s Mnichovem, stejně jako minulá analogie přitom přesvědčivě splňuje kritéria, která jsem stanovil pro *účelné analogie*. Následovaly tři analogie vytržené.

„...*vážení, vás by (Baťa) hnál! Vás, kterým je úplně jedno, jak vlastně státní sféra funguje, co se děje v jednotlivých státních organizacích, a především, jaká zlepšení navrhnou jejich lidé a co vy byste si od nich mohli ve vztahu k řešení problematiky v oblasti fungování státní správy vzít. Je vám to vlastně úplně jedno.*“²⁵ Slova poslance Marka Nováka, jehož dva projevy jsem kategorizoval jako *analogie vytržené*. Novákova paralela neobsahuje žádnou faktickou informaci, která by ji činila prostou řečnickou pomůckou v podobě *pomocné analogie*. Jediným zbývajícím aspektem této analogie je tedy snaha vykreslit politické oponenty jako nekompetentní skrze postavu podnikatele Tomáše Bati, který je v české kolektivní paměti vnímán převážně jako symbol úspěšného a schopného podnikatele²⁶. Dá se tedy předpokládat, že jméno uznávaného podnikatele bude evokovat pozitivní emoce, popřípadě reminiscence na lepší časy. Této skutečnosti Novák využívá, když vykresluje své oponenty (vládní poslance) jako někoho, koho *by Baťa hnál*, tedy je vykresluje jako nekompetentní a snaží se u posluchače vyvolat negativní emoce. Spolu s druhou analogií odkazující na „divoká“ devadesátá léta a rozkrádání státu nyní vládnoucími občanskými demokraty, tak jasně zapadá do poslední kategorie, tedy *analogie vytržené*. Třetici těchto analogií z úst poslanců ANO doplňuje znovu

²⁴ Stenoprotokoly PS PČR, schůze č. 12 (22. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/012schuz/s012002.htm>.

²⁵ Stenoprotokoly PS PČR, schůze č. 6 (13. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006135.htm>.

²⁶ Jen samotné jméno Baťa je v knize Andreje Babiše *O čem sním, když náhodou spím* zmíněno šestnáctkrát. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>.

Andrej Babiš: „A já jsem vlastně pochopil, protože vy vlastně říkáte: my nedáme lidem peníze, takže vy jste vlastně jak ten Ceausescu, jak to tady říkal pan prezident. Vy jste úplně jak Ceausescu... No a kdo to zkásné? No samozřejmě že banky. Takže vy zkrátka tady chcete systém Ceausescu: lidi, nebudete topit, nebudete svítit, všechno bude drahé a ve finále vlastně kdybyste nejedli, tak to bude nejlepší. Tak to je ten váš přístup.“²⁷ Babiš v celkem dost zmatečném projevu přirovnává vládní řešení energetické a celkově ekonomické krize k vládě rumunského diktátora s neslavným koncem. Babišova paralela neprezentuje, stejně jako ta Nováková, žádnou faktickou stránku, která by posluchači sloužila. Analogie pouze váže dohromady současnou vládu s výrazně negativními emocemi, které diktátorovo jméno v lidech, ať už vědomě nebo podvědomě vyvolává, tedy slouží pouze pro zisk politických bodů na úkor oponentů.

Poslední analogií, která z úst poslanců hnutí zazněla, byla *pomocná analogie*, kterou jsem dokonce použil jako příklad právě při definování této kategorie a pochází od Karla Turečka: *Je to naše jakési historické dědictví, kdy zemědělství bylo vždy založeno na velkých zemědělských podnicích, a to chci zdůraznit. To se netýká jenom období po roce 1945, ale když si vezmeme statistiku z roku 1896 za Rakouska-Uherska, tak zjistíme, že 28 % zemědělských subjektů hospodařilo na ploše vyšší než 2 000 hektarů, 28 % zemědělských subjektů v roce 1896 v českých zemích.*²⁸ Jakékoliv emoce, které může analogie v posluchači vyvolat jsou zcela marginální, pokud jsou vůbec přítomné. Na druhou stranu, faktická stránka analogie je naprosto zásadní a slouží jako pomůcka pro přiblížení problematiky a podporu prezentovaného záměru. Proto je analogie zařazena jako *pomocná*.

2.3 SPD

Zdaleka nejpočetnější byly historické paralely v projevech poslanců hnutí SPD. Celkem jich mezi začátkem roku a 24. únorem zaznělo *třicet osm*, což se ve srovnání s šesti analogiemi hnutí ANO, které je v této statistice druhé, může zdát neuvěřitelné. Této zdárné neuvěřitelnosti přispívá i skutečnost, že SPD má pouze dvacet poslanců oproti 71 poslancům hnutí ANO. Tento jev, který se v rámci mé analýzy vyskytl, budu podrobněji probírat ve čtvrté kapitole. Ze všech 38 analogií jsem pouze tři zařadil jako *pomocné*.

„Co se týká navýšení počtu aktivních záloh, jak je v programovém prohlášení vlády, tak to lze samozřejmě kvitovat, nicméně v těchto rámcových počtech budou i nadále schopny plnit tak

²⁷ Stenoprotokoly PS PČR, č. 11 (18. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/011schuz/s011022.htm>.

²⁸ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (12. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006083.htm>.

*akorát úkoly v rámci ochrany důležitých objektů pro obranu státu, ale v žádném případě nenahrazují klasické zálohy, kterých byly v roce 2004 statisíce, a to včetně potřebné výzbroje, techniky a materiálu.*²⁹ Jedna z nich zazněla z úst poslance Radovana Vícha, který komentuje aktuální stav aktivních záloh Armády ČR v kontextu programového prohlášení vlády. Bývalý voják Vích zde sice neprezentuje žádné konkrétní číslo, přesto jeho srovnání slouží jako pomůcka pro vizualizaci tématu, se kterým není běžný laik příliš obeznámen. Stejnou motivaci lze sledovat i u srovnání poslance Jana Síly: *„Podstatou nyní navrhované právní úpravy je, že je jejím předmětem referendum a nikoliv plebiscit, jak je znám především z francouzské praxe Napoleona III. a Charlese de Gaulla.*³⁰ Řečník zde pouze srovnává dva druhy výkonu veřejné moci, přičemž u jednoho z nich uvádí historický příklad.

Analogií účelných jsem během tohoto období z řad hnutí SPD zaznamenal třináct, nutno ale podotknout, že u velkého množství projevů poslanců SPD bylo velmi náročné určit, zda se stále jedná o *účelnou analogii*, která disponuje faktickým obsahem, který je pro sdělení podstatný, nebo zda už se jedná o *analogii vytrženou* a faktická stránka sdělení je naprosto marginální. Jednou z nich byla například paralela načrtnutá poslancem Jiřím Kobzou: *„Ale je nás jenom dvacet. Děláme, co můžeme moct ve dvaceti lidech. V Thermopylách jich taky nebylo moc.*³¹ Jakkoliv je lákavá představa detailnějšího rozboru podobnosti řeckého odporu v bitvě u Thermopyl s obstruováním Poslanecké sněmovny stranou Svobody a přímé demokracie – hodnocení smysluplnosti historických paralel není našťastí mým záměrem. U této analogie stále zůstává faktor *analogie pomocné*, poslanec Kobza vizualizuje současný odpor menšiny proti přesile historickým příkladem, který je díky svému ztvárnění v populární kultuře široce znám laické veřejnosti. Mnohem důležitější roli ale patrně hraje vnímání dvou nepřátel, kdy ve většině lidí antické Řecko, do kterého Kobza SPD stylizuje, evokuje spíše pozitivní konotace, zatímco, do jisté míry právě díky populární kultuře, Persie je asociována spíše s barbarstvím a krutovládou, která stojí v opaku proti řecké demokracii. Analogie tak primárně přináší apel na emoce posluchače, přesto nelze rozporovat, že faktická stránka opravdu, ač minimálně, přítomná je. Jednou z dalších třinácti *účelných analogií* jsou slova předsedy poslaneckého klubu SPD Radima Fialy: *„Já bych si rád vzpomněl na Aloise Rašína, který po roce 1918 říkal: Chcete tady podnikat? Tak tady budete mít sídlo a budete tady platit daně. A já jsem přesvědčen, že to je důležitá věc i v současné době, protože jinak se z nás stává, z České republiky, opravdu*

²⁹ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (13. 1. 2022) <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006139.htm>.

³⁰ Stenoprotokoly PS PČR, č. 8 (2. 2. 2022) <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/008schuz/s008096.htm>.

³¹ Stenoprotokoly PS PČR, č. 8 (2. 2. 2022) <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/008schuz/s008172.htm>.

ekonomická kolonie a dostáváme se do velkých finančních problémů.“³² U této paralely je na rozdíl od té předchozí faktická stránka výraznější a podstatnější a v diskuzi o pomoci české ekonomice se dá říci i velmi relevantní. Předseda Fiala, zde skrze historický úkaz nabízí řešení ekonomických problémů, které se samozřejmě vyskytly i v minulých dobách. Proto navrhuje určitý způsob nostrifikace firem, za kterou byl v dobách první republiky Rašín spoluzodpovědný. Nabízí minulá řešení, jako nástroj, který lze analogicky použít na řešení současných problémů, které se mohou zdát podobné. V této čisté formě bych analogii bez váhání zařadil jako *účelnou*. V kontextu celého projevu, a hlavně pak poslední části citace, je ale patrné, že faktické detaily Rašínovské nostrifikace nejsou pro sdělení podstatné, namísto toho jsou jeho cílem znovu emoce. Oproti tomu, co většina laické společnosti vnímá jako zlaté a hrdé období českého národa, tudíž něco, co evokuje pozitivní emoce, je stavěn současný stav, kde je republika přirovnávána k *ekonomické kolonii západu*. Samotné použití slova kolonie přitom nehledá nějaké faktické srovnání s koloniálním vazalstvím, které by napomohlo přiblížit problematiku, ale pouze napomáhá k negativním konotacím. Tím pádem se tato *účelná analogie* stejně jako ta předchozí na mé škále blíží *analogii vytržené*, těch bylo přitom poslanci SPD v těchto dvou měsících užito dalších dvacet dva.

„Ano, byli tu lidé, kteří třeba po okupaci Československa nacisty uvažovali ‚fialovsky‘ a řekli: Třetí říše je realita, nemá smysl spekulovat, jak by to bylo jinak, teď pojďme využít příležitost, které nám dává.“³³

„To zní hezky a vy jste to pojmenovali ‚havlovskou‘ zahraniční politikou. Já nevím, kdo to psal, ale domnívám se, že došlo k záměně jmen, on se spletl. Takovéto vyjádření té věrnosti těm státům spíš vypadá, že jste se spletli, a je ne ‚havlovskou‘, ale ‚háčovskou‘ politikou, politikou nesuverénního státu.“³⁴

„Nový pandemický zákon tedy zcela bez legrace a bez přehánění je stejný anebo na podobné úrovni jako například únorový převrat 1948, anebo jako velmi nechvalně známé Norimberské zákony.“³⁵

Pro začátek jsem vybral tři citace, které před sebou právě vidíte. Rozhodl jsem se totiž, že společně působí jako nejlepší prezentace nepřeborného množství zbylých paralel (až na pár výjimek), které poslanci hnutí ve svých proslovech používají.

³² Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (27. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006252.htm>.

³³ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (12. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006048.htm>.

³⁴ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (13. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006142.htm>.

³⁵ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (17. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009156.htm>.

První z nich pochází z úst předsedy hnutí Tomia Okamury, stejně jako jeho jiné analogie, z nichž jednu jsem dokonce použil jako ukázkový příklad, je tato analogie perfektní reprezentací *analogie vytržené*. Důkazem může být samotná skutečnost, že z citace, pokud je prezentována tak, jak ji vidíte zde před Vámi, není vůbec jasné, s jakou současnou událostí Okamura okupaci po roce 1939 srovnává. Z toho je patrné, jak naprosto bezvýznamný je faktický obsah tohoto sdělení, protože pokud by zde byla faktická podobnost, minimálně alespoň upřímně zamýšlená autorem, čtenář by měl přinejmenším tušit, o čem řečník mluví, a to i s podobně omezeným kontextem. Pokud to z citace patrné nebylo, Tomio Okamura reaguje na přijetí tzv. Green Dealu. Z pozice aspirujícího historika je opravdu těžké nehodnotit navrhovanou podobnost Třetí říše a Green Dealu, jak už jsem ale avizoval, není to cíl této práce a dalekosáhlému rozboru se tak vyhnu. I bez podobného hodnocení pravdivosti, je zcela patrné, že použitá paralela se ani nepokouší působit jako klasická *pomocná analogie*, ale namísto toho se snaží maximalizovat efekt *analogie vytržené*, tedy manipulaci posluchače skrze emoční stránku věci. Jaké emoce v posluchači vyvolává násilná okupace Třetí říše a utrpení, které do českých zemí přinesla, asi nemusím podrobněji vysvětlovat. Všechny tyto negativní emoce, hluboce zakořeněné v české kolektivní paměti, jsou zde poté směřovány na posluchače v asociaci s politikou Evropské unie a premiér Fiala, na jehož prohlášení Okamura reaguje, je tak staven do pozice kolaboranta, která s sebou přináší veškeré negativní asociace.

Další prezentovanou analogií je projev Jaroslava Foldyny, vyřčený jen o den později. V této podobě se může citace zdát jako pronesená v nadsázce, se špetkou ironie, opak je ale pravdou, poslanec Foldyna tuto analogii pronesl s ledovým výrazem ve tváři. Foldyna zde stejně jako Okamura volí oblíbenou oblast, ze které poslanci SPD při svých historických poučkách čerpají velmi často. Jak v jedné z výše uvedených citací poznamenal David Bell, zmínka o fašistech vždy dokáže vyvolat silné emoce, i v tom případě, že je nepravdivá, nebo dokonce použitá historickými *ignoranty*. U této ukázky je patrné, že autor znovu na jakoukoliv faktickou stránku jím načrtnuté paralely zcela rezignuje a namísto zvolení vhodného přirovnání pouze volí analogii, která bude mít zákonitě největší efekt po emoční stránce. Další ukázkový příklad *analogie vytržené*.

Autorem poslední analogie je pak Radek Koton, který kromě srovnání současné vlády – autorů pandemického zákona – s nacistickým vedením, které sepsalo norimberské zákony, volí také druhé citlivé téma české historie, a to komunistickou totalitu. Vše, co z této citace činí mnou definovanou *vytrženou analogii* je téměř stejné jako u těch předchozích dvou, chtěl bych zde

tak zdůraznit jeden detail, který se mi při pročitání jednotlivých paralel naskytl. Konkrétně se jedná o ambivalentnost zobrazování komunistického režimu v analogiích SPD.

2. 4 SPD A MINULÝ REŽIM

Naproti negativní konotaci v Kotenově citaci můžeme totiž postavit pozitivní vzpomínku na minulý režim, patrnou z paralely Karly Maříkové: „Česká republika měla před rokem 1989 dostupnou zdravotní péči na velmi dobré úrovni. Po třiatřiceti letech se právě minulé vlády na něm tragicky podepsaly.“³⁶

Ani ne o jeden měsíc později ale stejná poslankyně vykresluje minulý režim v negativní konotaci: „Celá situace by u mnohých občanů mohla evokovat vzpomínky na historické události z února 48, kdy se silové složky tehdejšího Československa otřásaly stranickou ideologií oproti současné ideologii zdravotnické a správného myšlení.“³⁷

Celkem výrazná nekonzistentnost faktického stránky obsahu nemůže dávat posluchači smysl, jak je možné vychvalovat totalitu a o několik vystoupení později ji stavět jako *memento* údajně nové totality, která přichází? Abychom pochopili, je potřeba vnímat mnou nastíněné kategorie analogií. *Analogie vytržené* totiž faktickou stránku buďto postrádají, nebo je naprosto nepodstatná a slouží jen pro vystavění smysluplného větného celku. Podstatná je emoce, kterou dokáže taková analogie vyvolat. Analogie tedy nelze hodnotit podle jejich faktické stránky, jak by se to běžně nabízelo, nýbrž optikou následných emocí. Maříková totiž necílí pouze na negativní emoce, ale i na ty pozitivní, které vzpomínky na minulá léta u velké části populace vyvolají. Nostalgické vzpomínání na lepší časy je přitom jevem, který je nehledě na pravdivost vzpomínek pozorovatelný v každé společnosti. Pokud se tedy snažíme hledat logiku ve faktech, které poslankyně prezentuje, budeme hledat velmi složitě, naopak emoce, které její sdělení vyvolávají, hrají konzistentně v její prospěch a pomáhají jí k zisku politických bodů.

Tato skutečnost nám naznačuje, že i pokud se vyhneme analyzování pravdivosti jednotlivých historických reálií prezentovaných poslanci, jejichž vnímání může být bohužel velmi subjektivní, je stále patrné, pro autory je jakákoliv faktická přesnost, nebo vůbec obsah jejich analogií naprosto nepodstatný. Lze tak vyvozovat, že poslanci SPD zcela rezignují na faktičnost a cílí jen a pouze na co největší sílu emocí, které může jejich analogie vyvolat. To vysvětluje naprostou dominanci *analogií vytržených*, nebo jim se blížících *účelných analogií* v jejich

³⁶ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (13. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006119.htm>.

³⁷ Stenoprotokoly PS PČR, č. 8 (2. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/008schuz/s008084.htm>.

projevech. Pevně věřím, že toto zjištění pouze dodává další legitimitu mnou vytvořeným kategoriím.

2. 5 SPOLU

Nyní se z opozičních lavic přesouváme do řad vládních poslanců. Koalice SPOLU, která se skládá ze stran KDU-ČSL, ODS a TOP 09, disponuje celkem 71 hlasy, tedy o pouhý jeden méně než nejsilnější hnutí ANO. Tři použité analogie koaličních poslanců, tak poměrně odpovídají šesti z řad ANO. Co se kategorií týče, všechny užití analogie spadají do kategorie *účelných*.

„A jenom bych chtěl – já jsem v té době pracoval jako lékař, já jsem studoval za socialismu, zdravotnictví před rokem 1989 bylo různé v České republice. Bylo bezesporu dostupné, bylo bezesporu kvalitní a bylo bezesporu zdarma. Ten zásadní problém je, že z toho vždycky jenom dvě z těch věcí byly na místě, nikdy ne tři. Když bylo zdarma a bylo dostupné, nebylo kvalitní. Takto ty sudičky, které se jmenovaly ÚV KSČ, holt rozhodly... Fakt, ale fakt nechci takové zdravotnictví.“³⁸

Hned první z nich je reakcí v té době ještě aspiranta na pozici ministra zdravotnictví Vlastimila Válka. Ten navazuje právě na výše prezentovanou analogii Karly Maříkové, která komunistické zdravotnictví vyzdvihovala. Válkův projev není úplně klasickou přímou analogií, vzhledem k tomu jsem také po jistou dobu váhal, zda ji do své práce zařadit, nakonec jsem se pro to ale rozhodl. Válek totiž stále uvádí historickou realitu, kterou je předlistopadové zdravotnictví, přičemž uvádí, že podobný systém znovu nechce, tedy vytváří hypotetickou rovinu, kde je podle něj analogie možná. Co je ale nejdůležitější, jeho projev reaguje na naprosto jasnou analogii Maříkové, Válek tak spíše vstupuje do prostoru paralely, která už byla načrtnutá a navazuje na ni, proto jsem se rozhodl analogii zařadit. Na mou vytvořené škále kategorií, by zaujala místo jednoznačně blíže *analogii vytržené*, nežli základní *pomocné*. Faktická stránka věci je celkem chudá³⁹ a naopak mnohem výraznější je snaha cílit na negativní emoce, které v určité, doufejme většinové, části populace vzpomínka na komunismus vyvolá. Zajímavé je si všimnout, že Válek byl do jisté míry k této analogii přiměřenou potřebou reagovat na svou předřečnici. To, že Válek ale na *analogii vytrženou* reaguje „pouze“ analogií *účelnou*, nám pak může napovídat rozdílný přístup k analogiím jako prostředku, to budu rozebírat, jak už jsem upozorňoval v páté kapitole.

³⁸ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (13. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006119.htm>.

³⁹ Válek prezentuje konkrétnější pojmy ve zbytku svého projevu, přestože bych je ale bral v potaz, stále by se jednoznačně nejednalo o pomocnou analogii.

Dvě další analogie pochází z úst premiéra Petra Fialy a obě bych zařadil mezi ukázkové účelné analogie, které mají dokonce stejnou motivaci a cíl. První z nich zní: „*My jsme země, která má s vojenskou okupací vlastní zkušenosti, a proto nejsme připraveni něčemu takovému jenom přihlížet, a to i v situaci, kdy se to netýká přímo České republiky, ale ono se nás to týká nepřímo.*“⁴⁰ Ruská invaze sice přijde teprve jeden měsíc po zaznění těchto slov, jak už jsem ale zmiňoval výše, atmosféra byla výrazně napjatá již touto dobou. Fiala se touto analogií snaží získat podporu pro své kroky vůči Ukrajině. Posluchači tak prezentuje analogii s českou historií, aniž by specifikoval, o jakou ze dvou okupací v průběhu dvacátého století se jedná. U této paralely považují *pomocný* aspekt, tedy snahu přiblížit problematiku posluchači optikou již známé události, a emoční aspekt za naprosto vyrovnaný. Zatímco analogie tak poslouží svému původnímu účelu, pomůže zároveň řečníkovi vyvolat v posluchači kýžené emoce, které hrají ve prospěch premiéra Fialy a jeho záměrů, zde tedy získá podporu pro svá politická rozhodnutí – větší pomoc Ukrajině.

Druhá premiérova analogie přichází téměř o měsíc později, situace je oproti lednovému jednání výrazně více napjatá, jelikož Rusko přiblížilo své jednotky ještě blíže k ukrajinským hranicím a zároveň oficiálně uznalo Luhanskou lidovou republiku a Doněckou lidovou republiku, dva mezinárodně neuznávané separatistické subjekty, které jsou považovány za loutkové režimy Ruska. Fiala zde volí analogii, která se nese ve velmi podobném duchu, jako ta předchozí: „*Podívejme se do starých map, kam až Sovětský svaz zasahoval a co Rusko považuje za svou sféru vlivu, a pochopíme všichni, jak se nás to bytostně dotýká.*“⁴¹ Fialova slova lze považovat za určité mene tekel a stejně jako u Válka se nejedná o úplně přímou a jasnou analogii. Paralelu ale lze spatřovat v podprahovém varování, že expanzní politika Sovětského svazu, která se nás *bytostně dotýkala*, se nás dotýká znovu. Zatímco faktická stránka analogie zůstává na téměř stejné úrovni jako o měsíc dříve, nyní lze pozorovat o něco radikálnější volbu slov, kdy se Fiala od „*ono se nás to týká nepřímo*“, posouvá k „*nás se to bytostně dotýká*“. Záměr cílit na emoce se tak stává, nikoliv na úkor faktické stránky, o dost výraznějším, to lze samozřejmě vysvětlit zhoršenou bezpečnostní a politickou situací, která Fialu vědomě, ale i podvědomě nutí dělat razantnější politické kroky, pro které je potřeba více politické síly, kterou lze získat vyvoláním silnějších emocí v občanech.

⁴⁰ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (25. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006192.htm>.

⁴¹ Stenoprotokoly PS PČR, č. 12 (22. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/012schuz/s012001.htm#r1>.

2. 6 PIRÁTI A STAN

Poslední koalici, jejíž projevy budou analyzovány, je druhá vládní koalice sestávající z České pirátské strany a hnutí STAN. Tato koalice disponuje v poslanecké sněmovně celkem 37 hlasy a je tedy téměř dvakrát silnější než hnutí SPD. Z řad této koalice ale přesto v prvních dvou měsících zazní pouze jedna analogie. Jejím autorem je ministr Josef Síkela, který sice není poslancem, ale z pozice ministra průmyslu a obchodu jmenovaného za hnutí STAN, je skrze interpelace stálou součástí sněmovny, a tak jsem se ho rozhodl do této práce zařadit.

Síkelova citace je *pomocnou analogií*: „*A když se podíváme do těch 70. let, tak prostě některé prvky toho, proč tehdy poprvé a vlastně od té doby naposledy ta stagflace nastala, a ty tři důvody byly jednak ta šoková změna, ten růst cen ropy. My tady máme něco podobného na té nabídkové straně, my tady máme růst cen energií, respektive zemního plynu*“⁴² Síkela prostě ajednoduše srovnává tržní situaci, jaká nastala v průběhu 70. let, s tou současnou. Jakýkoliv záměr ovlivňovat emoce posluchače naprosto chybí a Síkela tak předvádí naprosto čistou formu *pomocné analogie*, kde jsou opravdu podstatná pouze fakta, která paralela do argumentu přináší.

⁴² Stenoprotokoly PS PČR, č. 11 (18. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/011schuz/s011032.htm>.

3. ANALOGIE V PROJEVECH ČESKÝCH POSLANCŮ PO 24. ÚNORU

3.1 OKOLNOSTI

Ukrajina a celá Evropa se 24. února 2022 probudila do temného dne. V brzkých ranních hodinách překročila vojska Ruské federace ukrajinskou hranici a zahájila tak konflikt, kterého se mnozí obávali, ale jen někteří věřili, že je vůbec možný. Ze dne na den se už tak dost vyhrocená situace vyhrotila do rozměrů, které starý kontinent, snad s výjimkou války v Jugoslávii, nezažil od druhé světové války. Drastická situace zastihla valnou většinu obyvatelstva včetně politiků dosti nepřipravenou, politici a bezpečnostní experti tak museli kromě řešení hledat způsob, jak situaci komunikovat s občany, nejen aby ji vysvětlili, ale také aby získali podporu pro kroky, které se chystali učinit. Již o několik stránek dříve jsem přitom vyslovil teorii, že podobná situace by měla vést ke zvýšenému výskytu analogií v poslaneckých projevech.

To by mělo dle mého být způsobeno šokem, který situace, potažmo její jedinečnost v životě většiny jednotlivců, vyvolá. Jak už jsem mnohokrát nastínil, empirické uvažování je pro člověka zásadní. Při řešení situace potřebuje analyzovat obdobné předchozí události na základě čehož situaci zhodnotí a následně vyhodnotí nejlepší reakci. Rozsah události a intenzita jejího prožitku samozřejmě hrají zásadní roli a jelikož většina lidí pravděpodobně srovnatelnou situaci v průběhu svých životů nezažila, bude muset zákonitě po náležité analogii pátrat v historii. Tento přístup je samozřejmě do jisté míry podvědomý a jsou jím ovlivněni i politici, to by se mělo projevit v rámci jejich projevů. Mělo by jít mnohem častěji pozorovat odkazy směrem k dějinám. Druhým faktorem je potom vědomá potřeba politika získat politické body, tedy využít výše definované skutečnosti a posluchači nabídnout historickou paralelu, která se nejvíce hodí politikově záměru, politické orientaci nebo která prostě osloví co nejširší publikum (samozřejmě v politikův prospěch). Zde tak pozorujeme, jak se ze zcela nevinné a přirozené analogie, kterou nás v paměti nutí hledat naše přirozenost, stává *analogie účelná*, nebo v horším případě *analogie vytržená*, jelikož politik již vědomě hledá způsob, jak co nejlépe využít právě této přirozenosti a vyvolat v posluchači emoce, které se přednášejícímu nejvíce hodí.

Studium projevů, které na půdě Poslanecké sněmovny zazněly v rámci šestnácti jednání, která se po tomto osudovém datu uskutečnila, ale přineslo několik zajímavých a mnou neočekávaných výsledků.

3. 2 ANO

Poslanci tohoto opozičního hnutí pronesli ve svých projevech od 24. února do 28. dubna celkem tři historické analogie. Oproti šesti z předchozího období se tak jedná o polovinu. Ačkoliv se politici často vyjadřovali o moderních českých dějinách, většinou nenarýsovali přímou, ani nenaznačili nepřímou paralelu a seznam, který zde předkládám se tak může zdát poměrně chudý, přestože historických zmínek bylo výrazně více. Dvě z těchto analogií se v rámci mnou navržené škály vyskytují přesně na pomezí *analogie pomocné* a *analogie účelné*. Nakonec jsem se rozhodl jednu přiřadit k první a druhou k té druhé kategorii, závěrečné skóre hnutí ANO je tak jedna *analogie pomocná* a dvě *analogie účelné*.

Osamělá *pomocná analogie* pochází z úst poslankyně Zuzany Ožanové, která se ve svém projevu dostala ke světovému veletrhu v Ósace: „*Výstava EXPO je možností přímé propagace státu, ať už po stránce turistické, ale hlavně průmyslové, výzkumné a obchodní. Výsledkem jsou reálné zakázky a spolupráce, které mnohonásobně vrátí investice vynaložené na realizaci účastí. Úspěch České republiky na světových výstavách je velmi významný a nutno podotknout, že Japonsko je pro naši republiku rovnocenný partner, i když se jedná o jednu ze světových mocností. Českou republiku vnímají jako důležitého partnera. Účast České republiky na EXPO v roce 1970, které proběhlo také v japonské Ósace, se dá považovat za jednu z nejdůležitějších prezentací České republiky.*“⁴³ Tato analogie se spolu s další, kterou budu prezentovat, nachází dle mého úsudku na rozhraní prvních dvou kategorií. Emoce, které může toto sdělení vyvolat, sice lze označit za marginální, přesto jsou ale přítomné. Je zřejmé, že autorka z určitého důvodu českou účast na veletrhu podporuje a je tak zcela logické, že se pro ni snaží získat podporu. Posluchači sice převážně nabízí jen příklad z minulosti, který je vzhledem k události i místu konání více než adekvátní, zároveň je ale možné vyčíst z textu i snahu o vyvolání pozitivních emocí. Ožanová zmiňuje minulý veletrh jako *jednu z nejdůležitějších prezentací České republiky*. V posluchači se tak snaží očividně vyvolat pozitivní konotace, které budou s minulou událostí spojené a nyní se přenesou na událost budoucí, díky čemuž se posluchač, potažmo volič, přikloní k názoru Ožanové, která tím může získat politickou sílu pro prosazení svého záměru. Přestože by tato skutečnost mohla posunout paralelu do kategorie *účelných*, je dle mého názoru opravdu velmi okrajová a v kontextu celého projevu, ji lze vnímat jako ne úplně zamýšlenou a analogii jsem se tak rozhodl zařadit do první kategorie.

⁴³ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (3. 3. 2023), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009247.htm>.

„Lobbování samo o sobě není žádný můj nebo náš vynález, je to věc, o které se traduje, že již v dobách starého Říma postávali římscí občané v předsáli senátu a snažili se přesvědčit senátory o svých dobrých úmyslech a záměrech. Říká se, že i Magna Charta Jana Bezzemka z roku 1215 je vlastně výsledkem lobbování a prvním historickým důkazem.“⁴⁴

Výrazně hlouběji do historie se pro svou paralelu rozhodl sáhnout právník a poslanec za ANO Radek Vondráček. Jeho analogie se také nachází na pomezí prvních dvou kategorií, na rozdíl od té předchozí jsem se ji ale rozhodl označit jako *účelnou*. Vondráček totiž sice přibližuje současnou skutečnost, tedy lobbování, k její dřívější podobě, což samo o sobě představuje celkem čistou formu *pomocné analogie*. Vondráček ale volí historické příklady lobbování tak, aby jej vykreslil v co možná nejpozitivnějším světě. I když byla totiž realita v mnoha ohledech odlišná, Římská republika je širokou společností považována za jeden z vrcholů demokracie a její vnímání je, stejně jako u Velké listiny práv a svobod, jednoznačně pozitivní, což Vondráček ve svůj prospěch přenáší na současnou problematiku. Vzhledem k tomuto z mého pohledu výraznějšímu cílení na emoční stránku věci jsem se tak rozhodl analogii, stejně jako tu následující, zařadit mezi *analogie účelné*.

„Jak to v současné době vypadá v České republice? Události, které jsou spojené s dějinným obdobím, které označujeme jako ‚doba nesvobody‘, si už nyní připomínáme mnohými památnými dny, já je pro úplnost zrekapituluji. A myslím si, že se bohužel stávají i velmi aktuálními nejenom pro výuku na školách, ale vlastně pro připomenutí nám všem, že to, co jsme si mysleli, že zůstane v učebnicích, se stává velmi smutnou až tragickou realitou... Z tohoto hlediska nejenom i ve světle toho, co se děje, a že se bohužel historie opět aktivizuje ve svých nejhorších podobách a vzpomínkách i nás – já jsem to nezažila, nebo některé věci jsem nezažila, ale některé jsou samozřejmě předávány z generace na generaci, a pochopitelně odchod okupačních vojsk jsem zažila – takže si myslím, že je namístě právě ve světle toho, co se děje na Ukrajině, náš postoj vyhodnotit tak, že i tímto symbolickým aktem upozorníme, že Česká republika stojí na té správné straně, stojí jednoznačně i ve svých vzpomínkách na vlastní historii na straně Ukrajiny.“⁴⁵

Autorkou poslední analogie je Helena Válková. Ta mluví o vzniku nových památných dnů v rámci českého kalendáře. Emoční i faktickou stránku věci přitom v tomto projevu považují

⁴⁴ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (3. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009253.htm#r5>.

⁴⁵ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (2. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009201.htm>.

za velmi vyrovnanou a bez větších obtíží jsem se tak tuto paralelu rozhodl zařadit jako *analogii účelnou*.

3. 3 SPD

SPD v předchozím období dosáhlo celkem závratných čísel s celkem 38 analogiemi. Pokud by tedy má teorie byla správná, toto období, ač se to zdá ve srovnání s ostatními stranami sotva uvěřitelné, by na historické paralely mělo být ještě bohatší, realita byla ale naprosto odlišná. Z úst poslanců SPD v období od 24. února zaznělo pouhých šest analogií. Z této šestice jsem ani jednu nezařadil jako *pomocnou*, jedna zaujala místo *účelné analogie* a zbylých pět jsem definoval jako *analogie vytržené*.

Jediným příkladem *účelné analogie* je v tomto případě postřeh Jaroslava Bašty, který se často ve svých projevech označuje jako historik. Prezidentský kandidát hnutí SPD jej pronesl na mimořádném jednání hned v den ruské invaze: „*Jinak mi k tomu dovolte ještě mé osobní stanovisko. Za prvé, když jsem dnes po ránu slyšel zprávy o zahájení té války, tak jsem si vzpomněl na rok 1968, kdy jsme se také dlouho ubezpečovali, že to přece nemůžou udělat – a udělali. Dnes to bylo velmi podobné.*“⁴⁶ Bašta volí srovnání, které bylo v prvních dnech a měsících invaze velmi populární ve většině společnosti. Použitá paralela sice disponuje faktickou stránkou, která představuje srovnání dvou invazí, jedné z roku 1968 a druhé z roku 2022, přesto zde jakákoliv hlubší informační stránka, která by sloužila posluchači, chybí. Baštova analogie je do jisté míry specifická v tom, že z kontextu celého jeho projevu je patrné, že se nesnaží záměrně cílit na emoce, aby je obrátil v politické body. Osobně jsem přesvědčen, že Bašta zde jen upřímně vykresluje analogii, která opravdu podvědomým procesem vznikla v jeho hlavě. Namísto toho, aby tedy jako v ostatních případech Bašta využíval analogií k manipulaci posluchače, který je tímto procesem ovlivněn, sám se (nejspíš pod tíhou situace) nechává ovlivnit a vyjadřuje se naprosto upřímně a přirozeně.

Baštův sentiment a pochopení pro Ukrajinu se ale vytrácí hned u dalšího výroku. Zatímco v předchozí citaci Bašta očividně osočuje Rusko z expanzivní a agresivní politiky a nepřímou ho přirovnává k Sovětskému svazu, který rozdrtil naděje Čechoslováků na liberalizaci komunistické totality, v následující ukázce osočuje českou vládu (která stojí jednoznačně na straně napadené Ukrajiny) z totalitních praktik: „*Nechci za mě zpochybňovat zaměření tohoto výroku, chápu ho, vadí mi ale jeho gumová formulace. Příště třeba může znít: ‚Kdo veřejně kritizuje členství České republiky v Evropské unii nebo v NATO, případně činnost Evropské unie*

⁴⁶ Stenoprotokoly PS PČR, Č. 13 (24. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/013schuz/s013008.htm>.

či NATO včetně demonstrací, prostoru internetu nebo sociálních sítí, mohl by se za jistých podmínek dopouštět předsudečné nenávisti.‘ Jako pamětníkovi mi to připomíná zákonné opatření č. 99/1969, takzvaný ‚pendrekový zákon‘ z roku 1969, používaný k pronásledování občanů Československa za totality.⁴⁷ Znovu se nepokusím hodnotit nesmyslnost tohoto přirovnání, bylo by to totiž zbytečné, samozvaný historik Bašta se o žádnou smysluplnost totiž nesnaží. Jediným smyslem tohoto sdělení je snaha vyvolat ve voliči extrémně negativní emoce, které jsou s komunistickou totalitní cenzurou spojené, a nasměrovat je vůči současné vládě. Je příznačné, že poslanec dokonce neprezentuje současnou formulaci zákona, nýbrž jeho hypotetické ‚příště třeba může znit‘, tedy očividně má nulový záměr na jakékoliv faktické strážce analogie, jelikož namísto současné informace používá v analogii jeho vlastní hypotetické znění. To ale v textu prezentuje prakticky jako myšlenku současné vlády, čtenáři s nižší čtenářskou gramotností se tak může zdát, že se současná vláda opravdu vrací k totalitním praktikám, a tato prezentace v něm může vyvolat velmi radikální emoce, které se z určitého důvodu právě Baštovi, potažmo jeho hnutí, hodí. Ukázkový příklad *analogie vytržené*.

Dalším důkazem této na emoce cílené strategie je i následující paralela. Tu znovu rýsuje Jaroslav Bašta, veškeré náležitosti této *vytržené analogie* jsou prakticky stejné jako u předchozí ukázky. Mění se pouze historická realita, kterou Bašta volí pro vyvolání negativních konotací, namísto komunistické totality je to tentokrát totalita nacistická: ‚Vážený pane premiére, iniciativa Úřadu vlády s názvem *Braňme Ukrajinu, braňme Česko* vyzývá občany, aby udávali šířitele ruských dezinformací, ale nedefinuje, co ty dezinformace vlastně jsou. Jako historik vidím jedinou analogii s tímto návrhem a tou je nařízení Rady pro obranu Říše o mimořádných rozhlasových opatřeních z 1. září 1939. To zakazovalo poslech zahraničního rozhlasu a ukládalo až tresty smrti za šíření informací z tohoto vysílání. Během německé okupace za to bylo popraveno několik desítek českých vlastenců, které předtím někdo udal. Vážený pane premiére, neinspirovali se náhodou vaši podřízení tímto říšským výnosem?‘⁴⁸ Rozvádět faktický obsah tohoto sdělení by možná bylo o něco reálnější než v případě předcházejícím, vzhledem k očividnému Baštově nezájmu o tuto stránku analogie, by to ale stejně bylo zbytečné.

Poslední analogií, kterou zde představím, reaguje předseda hnutí Tomio Okamura na stav nouze, který v ČR tou dobou nadále pokračoval: ‚Vracíme se tady do nějakého režimu, který

⁴⁷ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (3. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009232.htm>.

⁴⁸ Stenoprotokoly PS PČR, č. 19 (28. 4. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/019schuz/s019082.htm>.

tady byl do roku 1989. Prostě to opojení mocí, které je od vaší vlády, je úplně neuvěřitelné.“⁴⁹ Okamura v tomto přímočarém sdělení neprezentuje žádná fakta, informační stránka věci, která by analogii pomohla sloužit jako *analogii pomocné*, je tedy téměř nepřítomná a je patrné, že se snaží pouze o negativní vykreslení vlády za pomoci srovnání s komunistickou totalitou. Bez hlubšího zkoumání, lze velmi jednoduše definovat *analogii vytrženou*.

3. 4 SPOLU

Opačný trend lze pozorovat u vládní koalice SPOLU, oproti třem analogiím z minulého období, jich z lavic této koalice po 24. únoru zaznělo téměř pětkrát tolik – čtrnáct, tedy vývoj, který jsem v souznění se svou teorií očekával. Všech čtrnáct analogií užitých koaličními poslanci jsou analogie účelné a až na jednu výjimku se odkazují ke druhé světové válce, nebo událostem z roku 1968. Zmíněnou výjimkou je přitom hned první, kterou uvedu, jedná se o reakci premiéra Petra Fialy na výše zmíněnou Baštovu poznámku o tzv. „pendrekovém zákonu“.

„Samozřejmě že určitě víte, že každá analogie pokulhává, a to byla přece doba, kdy neexistovala svobodná média, kdy člověk neměl ani prostor, ani možnost svobodně vyjádřit. Vy jste za to, že jste se chtěl svobodně vyjadřovat, osobně trpěl. Já bych se mohl vyjadřovat, jak jsem se podílel na vydávání samizdatu, ale to je přece něco úplně nesrovnatelného s dnešní dobou. Dnes se můžete vyjádřit, můžete mně tady v Poslanecké sněmovně říct jakýkoliv názor, občané mohou říct jakýkoliv názor a mohou jistě i kritizovat Evropskou unii, Severoatlantickou alianci, a také se to samozřejmě děje. Takže toto srovnání nebo tuto analogii bych opravdu nepovažoval za vhodnou a budme u těchto věcí opatrní.“⁵⁰

Úvodní slova premiérový citace by mohla také dobře posloužit jako úvodní slova této práce, Fiala sám zde zpochybňuje faktický obsah Baštova sdělení a označuje Baštovu analogii za nevhodnou. Fialovo prohlášení samo o sobě není úplně jednoznačnou analogií, v kontextu jeho dialogu s Baštou už ale není pochybností. Fiala skutečně nabízí srovnání s minulou dobou, namísto podobností ale hledá rozdíly, faktická stránka věci, i když není tak výrazná, tak je přesto zásadní. Stejně tak je ale zásadní, jaký vliv má prohlášení na posluchače. Premiér ve svém projevu vyzdvihuje současnost jako období svobodnější, než bylo období před rokem 1989. To je samozřejmě nesporně pravdivé tvrzení, pro Fialu je ale o to zásadnější, protože vykresluje současnost, se kterou je Fiala jakožto premiér úzce spjat, jako pozitivní období svobody oproti negativnímu období minulému, tedy získává politické body pro Fialu a jeho podporovatele.

⁴⁹ Stenoprotokoly PS PČR, č. 17 (29. 3. 2022). <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/017schuz/s017005.htm>.

⁵⁰ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (3. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009232.htm>.

Další citace pak pochází od Vojtěcha Munzara: „*Operace Anthropoid se stala významným momentem našich dějin – není jenom symbolem odporu proti okupačním vojskům, ale také se jednalo o jednu z nejvýznamnějších odbojových akcí v okupované Evropě druhé světové války, která ve svém důsledku přispěla k anulování Mnichovské dohody. S tím také souvisí připomenutí právě vypálení Lidic a Ležáků, které také nejsou jen tragickou událostí v historii našeho státu, ale staly se mementem válečných hrůz pro celý svět. A právě i v kontextu událostí posledních dní a válečných hrůz na Ukrajině jenom několik set kilometrů od nás je připomínání těchto událostí více než aktuální.*“⁵¹

Munzarův projev je ukázkovým příkladem, ať už záměrného či podvědomého, analogického uvažování. Poslanec tento projev pronesl v rámci diskuse o státních svátcích a významných dnech. Munzar jasně zmiňuje, že v rámci současné krize je potřeba si připomínat krize minulé, zejména pak zločiny, které páchali nacisté ve zmíněných Lidicích a Ležákách. V ukázkové analogii rýsuje autor podobnost mezi brutálním přístupem dvou agresorů, přičemž faktická stránka věci je v projevu neodmyslitelná, zároveň je zde přítomný emoční apel, který tuto citaci řadí jasně jako *analogii účelnou*. Prakticky stejným případem je i další citace ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečky: „*V situaci, která je naprosto bezprecedentní, v situaci, kdy tady za 82 let od skončení druhé světové války tato situace v Evropě, a troufnu si říct, vlastně ani ve světě v takovém rozsahu nebyla, kdy tady dochází k napadení Ukrajiny, napadení civilního obyvatelstva, žen, dětí. Vidíme bohužel v živém přenosu bombardování zdravotnických zařízení, domovů, sídlišť a podobně, a musíme se tedy potýkat i s tím, abychom dokázali jako lidé těmto lidem pomoci.*“⁵² Faktická stránka věci je srovnatelná s předchozí citací, zajímavostí, která rozhodně stojí za zmínku, je v tomto případě právě emoční apel, který svou paralelou Jurečka vytváří. Poprvé během této práce je totiž zřejmý přímý a praktický záměr, který tento Jurečkův apel má. Jurečkovu ministerstvo, a tedy i přímo on, je do velké míry zodpovědné za přerozdělování dávek uprchlíkům, kteří se do ČR v rámci velké migrační vlny dostali. Jurečka tedy potřebuje své kroky ospravedlnit nejen z hlediska ekonomického, ale také morálního. Podporu pro své kroky se tedy snaží získat vytvořením morálního apelu na voliče, který se pokouší ještě více posílit právě paralelou odkazující na brutální události druhé světové války. Na této analogii tak lze nejvíce přímo ilustrovat účelné důvody, které politiky k užívání analogií vedou, jelikož je zde jednoduše patrný konkrétní záměr, který autor má. Velmi podobné vyjádření přitom prezentuje znovu premiér Petr Fiala o téměř dva týdny později: „*Situace, které*

⁵¹ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (4. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009286.htm>.

⁵² Stenoprotokoly PS PČR, č. 15 (11. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/015schuz/s015017.htm>.

*čelíme, je naprosto bezprecedentní. Nikdo nečekal – nebo málokdo čekal – válku tak blízko od nás, válku, která je vedena tak brutálním způsobem, nikdo nepředpokládal tak silnou uprchlickou vlnu, která nemá v Evropě po druhé světové válce obdoby, nikdo nečekal všechny ty dopady, se kterými se teď dnes a denně musíme všichni vyrovnat.*⁵³ Zajímavé je rozhodně pozorovat u obou analogií použití termínu *bezprecedentní* a zároveň naznačení existence precedentu skrze použitou analogii. Pokud by totiž opravdu situace bezprecedentní byla, analogie by měla být prakticky zbytečná, přesto ji oba politici dost očividně rýsují. Otázkou tedy zůstává, zda si této skutečnosti nejsou vědomí, nebo zda si ji plně uvědomují a pouze používají tuto vlastně nesmyslnou kombinaci jen proto, aby dosáhli maximálního efektu u posluchače a získali tak co možná nejvíc politických bodů. Další možností je samozřejmě to, že skutečně vnímají situaci jako bezprecedentní, ale kvůli empirickému přístupu jejich poznání přesto podvědomě hledají analogické napojení na jim známou problematiku. Přesvědčivou odpověď samozřejmě vyslovit nedokážu a domnívám se, že by to už nedokázali ani zmínění politici. Veškeré zmíněné možnosti nebo jejich kombinace ale zapadají do výstupů mé práce, které jsem zde již prezentoval.

Pokud totiž oba situaci za bezprecedentní považují a s tímto vědomím analogii používají, tak si jsou plně vědomi síly reakce, jakou může dobrá analogie v posluchači vyvolat. Pokud ale paralelu používají podvědomě, nebo si dokonce nesmyslnost této kombinace neuvědomují, jedná se o důkaz silného vlivu historie a historického myšlení nejen na současné politiky, ale i všechny ostatní. První situace by tak byla nepřímým důkazem vlivu historie na současníky. Tento vliv by dokazovala samotná potřeba politiků posluchače historickou analogií ovlivňovat. Druhý případ by potom byl přímým důkazem tohoto vlivu, jelikož politik zde nepředstavuje řečníka manipulujícího běžným člověkem, nýbrž právě běžného člověka, který byl podvědomě ovlivněn svým analogickým uvažováním a tedy historií.

Autorem poslední analogie, kterou zde budu prezentovat, je Jan Bartošek.

*„Měli jsme možnost vidět fotky zavražděných civilistů, nevinných obětí, žen a dětí, které snesou srovnání s genocidou ve Srebrenici, anebo postupem jednotek SS za druhé světové války. Je důležité, abychom jasně řekli, kde v tomto konfliktu leží zlo a kdo ho reprezentuje, kde je dobro a jaká je pozice našeho státu.“*⁵⁴

⁵³ Stenoprotokoly PS PČR, č. 16 (22. 3. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/016schuz/s016014.htm>.

⁵⁴ Stenoprotokoly PS PČR, č. 16 (5. 4. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/016schuz/s016171.htm>.

Analogie se nese v téměř stejném duchu jako všechny předcházející. Současná situace na Ukrajině je přirovnána ke druhé světové válce (v tomto případě i k válce v bývalé Jugoslávii), konkrétně k jednom z jejích nejhorších aspektů, které vyvolávají v lidech nejvíce negativní emoce, a to jednotkám SS. Samotná analogie už nepotřebuje detailnější rozbor, jelikož veškeré její náležitosti a okolnosti jsou téměř stejné jako u několika předchozích a jedná se tedy jasně o *analogii účelnou*. O dost větší pozornost si zaslouží otázka, co způsobuje tak výraznou podobnost u (téměř všech) těchto projevů. Bylo by zajímavé, ač je to nad naše možnosti, zjistit, zda se u poslanců SPOLU jedná o jakousi strategickou komunikaci, která je i se svou terminologií předem dohodnuta, nebo zda se opravdu jedná o spontánní projevy, které svou podobnost čerpají z upřímnosti lidských reakcí jednotlivých politiků.

3. 5 PIRÁTI A STAN

U druhé vládní koalice lze taktéž sledovat vzestupný trend co se použitých analogií týče. Oproti jedné z předchozího období jich od 24. února zaznělo celkem osm. Jedna z nich je přitom zajímavou *analogií pomocnou* a jejím autorem je Josef Cogan: „*Já bych rád reagoval na některé věci, které tady padly. Pokud nám tady náš kolega, předseda SPD Okamura, sděluje, a mně třeba tvrdil, že mlčení je souhlas. To bylo před dvěma tisíci lety jako za Říma. Já nevím, jestli to historicky žije ještě v téhle době, ale mlčení v našich právních předpisech je nesouhlas.*“⁵⁵

Analogie jakožto *pomocná* nemá naprosto žádné emoční zabarvení, přestože je Coganem použita jako lehké ironické vysmátí se Okamurovi. Samotné sdělení je ale prostou analogií, která srovnává současný právní řád a jeho zvyky s právním řádem starého Říma. Na základě tohoto rozdílu pak posluchači vysvětluje problematiku, kterou je právě Okamurovo nařčení, že *mlčení znamená souhlas*. Poslanec Cogan se v tomto případě očividně nesnaží vyvolat v posluchači žádné emoce (vycházející z historické paměti), které by mohl přenést na současnou problematiku a z výsledku těžit.

Ostatní analogie jsem pak zařadil mezi *účelné*, přičemž všechny dost přesvědčivě splňovaly kritéria, která jsem pro tuto kategorii vytyčil. Tři z nich se týkají tzv. Holodomoru ze 30. let minulého století. Sněmovna ho totiž (dosti symbolicky) oficiálně uznala jako genocidu spáchanou SSSR na ukrajinském lidu. Už tento symbolický čin sám o sobě naznačuje určité analogické vnímání, které oficiální uznání provázelo, to se pak promítá přímo v proslovech jeho podporovatelů: „*Už druhý měsíc jsme svědky toho, čeho je schopna totalitní zvěle, čeho je*

⁵⁵ Stenoprotokoly PS PČR, č. 18 (7. 4. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/018schuz/s018016.htm>.

schopen stát, v němž absentují prvky demokratické kontroly, v němž je potlačována svoboda slova a politická pluralita. Právě proto je důležité připomenout si stalinské represe na Ukrajině, represe proti rolníkům, zejména proti ukrajinským rolníkům, kteří se provinili jen tím, že chtěli žít tak, jak byli zvyklí.“⁵⁶

Vladimír Balaš, který je autorem této citace, zde nepřímou naznačuje, že více než o projevení úcty vůči obětem sovětských praktik se jedná spíše o vztah, který má událost ze třicátých let se současností. Balašovým hlavním záměrem tedy není tryzna pro oběti (i když ji nelze zcela popřít), ale vykreslení současného Ruska jako podobenství SSSR, a tedy v maximálně negativní konotaci. Obsahová stránka analogie přesto poskytuje relevantní srovnání, přestože je tak v tomto případě pouze slabším aspektem, stále se jedná o *analogii účelnou*, nikoliv *vytrženou*.

V návaznosti na tento odstavec se hodí rovnou citovat ministra zahraničních věcí Jana Lipavského, který mnou zmíněné přirovnání k současnému Rusku provedl více napřímo.

*„Takže dovolte mi jenom znovu připomenout to, že jsem velice rád, že se na tom Sněmovna usnáší. Bohužel je to aktuální i v současné otázce, je to aktuální vůči tomu, jak se ruská okupační vojska chovají na čerstvě dobytých územích, ale jak se také chovají na Krymu vůči krymským Tatarům. A je to také otázka toho, jak my se jako Evropa dokážeme vyrovnat s vlastní historií,*⁵⁷ *píše Lipavský, který zdůrazňuje důležitost tohoto usnesení nikoliv kvůli milionům obětí, nýbrž kvůli současné situaci. Když píšu tato slova, nemohu se ubránit dojmu, že historie a všichni její velcí či malí aktéři pro nás přestávají být důležitými sami o sobě a stávají se pro nás pouze prostředkem, jakým lze ovlivňovat současnost. Ostatní náležitosti analogie jsou stejné jako u zbylých dvou Balašových paralel (citována je zde pouze jedna) a analogii Lipavského tak řadím stejně jako ty zbylé mezi *účelné*.*

Poslední analogii, kterou zde uvedu, jsem vybral záměrně a jejím autorem je znovu Jan Lipavský.

„A je potřeba jasně říci, že dnešní Rusko už je stalinistický režim. Vrací nás hluboko do minulosti a nemá s civilizovanou společností nic společného.“⁵⁸

Analogii jsem zařadil jakožto *účelnou*, přestože se na mnou vytyčeném spektru nachází velmi blízko k tomu být *analogií vytrženou*. Proč tedy tady analogie zaujímá pozici *účelné*, zatímco podobná prohlášení poslanců SPD jsem zařadil jako *vytržené*? Slova Jana Lipavského sama

⁵⁶ Stenoprotokoly PS PČR, č. 16 (16. 4. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/016schuz/s016217.htm>.

⁵⁷ Stenoprotokoly PS PČR, č. 16 (16. 4. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/016schuz/s016218.htm>.

⁵⁸ Stenoprotokoly PS PČR, č. 16 (5. 4. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/016schuz/s016171.htm>.

o sobě neobsahují příliš silný faktický obsah, svým způsobem ho ale posluchači nabízejí. Prezентují dva státy, které nejsou demokratické, jsou ovládané Ruskem, jsou útočníky v agresivní válce a mnohé další. Lipavský tak, byť velmi lakonicky a nepřímě, opravdu dle mého fakta pro srovnání prezentuje, takže prvky *pomocné analogie* jsou přítomné. Nutno ale podotknout, že v citaci samozřejmě stále výrazně převládá záměr ovlivnit emoce posluchače.

Na druhou stranu, pokud například Tomio Okamura srovnává tzv. Green deal a EU s nacistickou okupační a protektorátní vládou s demokraticky zvolenou vládou současnou, tak žádný faktický podnět ke zkoumání nenabízí, jelikož se o to očividně ani nepokouší. I když je tak tedy přímo vyřčená faktická stránka analogie v obou případech srovnatelná, z kontextu i použité historické skutečnosti vyplývá, že zatímco oba politici cílí primárně na emoce, jeden se o to pokouší v určité relevantní faktické rovině, zatímco druhý tuto stránku naprosto opomíjí a faktický významným nabídnuté paralely by asi nebyl příliš relevantní. Díky tomu tak vzniká rozdíl v mé kategorizaci, kdy se Lipavského analogie řadí mezi *účelné* a Okamurova již zaujímá pozici *analogie vytržené*.

4. VÝSTUPY

4.1 VELKÉ MOMENTY HISTORIE A ANALOGIE

Označení ruské invaze na Ukrajinu z roku 2022 za velký moment historie určitě nevyvolá příliš velké pozdvižení. Již nyní s pouhým ročním odstupem můžeme pozorovat změny, které na další desetiletí, ne-li století ovlivní, jakým směrem se bude Evropa vyvíjet. Konflikt zvýraznil jednotu, ale i problematické vztahy v rámci severoatlantické aliance. Naprosto překopal vzájemné vztahy, které panovaly mezi státy EU a Ruskem, a defacto ukončil dlouholetou neutralitu Švédska a Finska. Samotná válka se rozrostla do rozměrů, které starý kontinent nezažil od druhé světové války, a v oblasti bývalého východního bloku vyvolala bezprecedentní migrační, ekonomickou a energetickou krizi. Pokud by tedy má teorie byla správná, událost podobných rozměrů by měla v lidech vyvolat potřebu hledat podobnou událost v dějinách a analogicky skrze ni přistupovat k události současné. To by v projevech poslanců mělo znamenat zvýšený výskyt analogií. Potvrdil můj výzkum tuto hypotézu?

Čistá čísla hovoří v můj neprospěch. Zatímco v měsících před válkou zaznělo ve sněmovně celkem čtyřicet osm analogií, v období po začátku konfliktu to bylo „jen“ třicet jedna. Zatímco vzestupný trend byl patrný pouze u poslanců SPOLU a seskupení PIRSTAN poslanci hnutí ANO nevykázali ani výrazný pokles, ale ani vzestup, a naopak nejvýraznějším a vzhledem k mé hypotéze poněkud překvapivým byl radikální propad v počtu analogií použitých poslanci SPD. Tento zvláštní jev se pokusím vysvětlit v další kapitole. Co kdybychom ale brali v potaz to, co o několik řádků níže přiblížím, a tedy rozdílný způsob využívání analogií poslanci tohoto hnutí a v mé statistice SPD vynechali? Získáme naprosto opačný výsledek.

Pokud dvě desítky poslanců opozičního hnutí opomeneme, pak dostaneme číslo deset pro období před začátkem války a dvacet sedm po vypuknutí konfliktu, tedy téměř trojnásobný nárůst. Tím pádem by se má teorie potvrdila a významná událost dalekosáhlých rozměrů by skutečně v politicích vyvolávala potřebu, ať už vědomou či podvědomou, rýsovat více historických paralel – tedy by vedla politiky a následně i občany ke sledování současné krize optikou minulosti, to, před čím varují slova Davida Bella v první kapitole. Zároveň by tento úkaz měl být jasným argumentem, proč moderní společnost potřebuje kvalitní a kritickou výuku dějin a silnou historiografickou akademii, která by měla společnosti pomáhat do maximální míry předcházet jevu, před kterým varuje právě Bell, Burke a touto prací i já.

Je ale legitimní ostrakizovat oproti ostatním analogiím ty, které vyřknuli poslanci SPD a nezařadit je do mé statistiky? Jsem pevně přesvědčen, že ano. Rozhodnutí ale nechám na čtenáři, kterému se svůj postoj pokusím obhájit v další kapitole.

4. 2 FUNKCE ANALOGIÍ V KOMUNIKACI SPD

Co mě vůbec vedlo k myšlence označit analogie užívané poslanci SPD za rozdílné a následně je vyčlenit ze své statistiky? Analýza projevů z období těchto čtyř měsíců mě totiž dovedla k dojmu, že užívání historických analogií v proslovech není u poslanců SPD motivováno stejnými důvody jako u jejich kolegů, ale jedná se o součást komunikační strategie, kterou hnutí používá. V takovém případě by tedy čísla pro mou statistiku opravdu nebyla relevantní, protože na rozdíl od ostatních poslanců u nich tyto analogie nevychází z přirozeného empirického přístupu, který by právě významná událost ovlivnila. Jak se tento rozdílný přístup projevuje?

Podle polského politologa Andrzeje Jabłońskiego,⁵⁹ mají politici, potažmo strany a hnutí dva způsoby, jak si získat přízeň a následný hlas voličů. První z nich je *přesvědčování*. Tato metoda vychází z přesvědčování pomocí racionální argumentace, v rámci které jsou prezentována pravdivá a jasná fakta, vyvozovány logické závěry, ty lze podpořit třeba *statistickými údaji*. Přesvědčování může mít i emoční podtext, který má za úkol vyvolat ve voliči politikem kýžené emoce, tedy radost, strach, nenávisť, pocit bezpečí atd. Do této metody zapadají první dvě kategorie analogií, tedy ty *pomocné* a *účelné*. *Pomocná* je v tomto případě většinou pouhý statistický údaj, který Jabłoński zmiňuje, a *účelná* k tomu navíc slouží jako nástroj k vyvolání emocí. Druhou metodu pojmenovává polský politolog jako *manipulaci*. Tato metoda definuje proces ovlivňování druhého kamuflovaným způsobem, to pak vede k vytvoření falešného obrazu, názoru a také emocí ve prospěch přednášejícího. „Manipulátor tedy pracuje tak, že překrucuje fakta, zamlčuje důležité údaje a pomocí přesvědčivého vyjadřování je vydává za absolutní pravdu.“⁶⁰

Jsem přesvědčen, že historické analogie užívané SPD v rámci jejich komunikační strategie představují nástroj určený právě k této manipulaci. To by mimo jiné zdůvodňovalo, proč je naprostá většina (30 ze 44) analogií *analogiemi vytrženými*. Záměrem těchto analogií je totiž primárně rozvířit v posluchači emoce, které se pak podvědomě spojí s tématem, které řečník

⁵⁹ JABŁOŃSKI, Andrzej W. *Politický marketing: Úvod do teorie a praxe*. Přeložil: Lumír Kopeček. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 74.

⁶⁰ LUNÁČKOVÁ, Michaela. *Jazyk a styl současných politických textů*, Diplomová práce, Univerzita Karlova, Praha, 2010, s. 10.

v rámci paralely napojí. Faktická stránka prostě u těchto analogií není podstatná, zásadní je jen, jaké emoce se vážou k období, které politik pro svou paralelu zvolí.

Dalším faktorem, který toto pokroucené užívání historických analogií naznačuje, je skutečnost, že poslanci používají stále stejné historické reality a upravují pouze navázanou skutečnost ze současnosti. Při přirozeném procesu, který v ideální podobě vede k vytvoření *pomocné analogie*, by měl řečník zhodnotit současnou situaci a poté k ní analogicky vybrat událost minulou, která se díky jejich vzájemné podobnosti nejvíce hodí pro pochopení vyvstálé situace. Pokud ale čtete citace poslanců SPD, které jsem zde nabízel, získáte dojem, že proces je přesně opačný. Tedy stále dokola jsou používány stejné historické skutečnosti (nejčastěji spojené s nacismem, potažmo protektorátem) a k nim jsou pouze přiřazovány skutečnosti současné, které jsou právě diskutovány. To jde nejlépe ilustrovat právě na historických analogiích, které se odkazují na události konce třicátých let a celkově nacismus v našich národních dějinách. Věřím přitom, že je SPD používá, jelikož se jedná o nejspíše nejcitlivější období našich dějin, které zákonitě vyvolává nejsilnější emoce. Vybral jsem tedy celkem šest analogií, které poslanci SPD vyslovili a kde se odkazují právě k tomuto tématu.

„Ano, byli tu lidé, kteří třeba po okupaci Československa nacisty uvažovali ‚fialovsky‘ a řekli: Třetí říše je realita, nemá smysl spekulovat, jak by to bylo jinak, teď pojďme využít příležitost, které nám dává.“⁶¹

V této analogii například okupaci třetí říše v současnosti představuje přijetí Green Dealu a nacistické kolaboranty zosobňuje premiér Petr Fiala.

„O tom, že jsme v ekonomickém smyslu zaostalým protektorátem západu, především Německa, mluvily už i oficiální vládní statistiky, analýzy.“⁶²

Zde je jako třetí říše vyobrazeno přímo současné Německo.

„To zní hezky a vy jste to pojmenovali ‚havlovskou‘ zahraniční politikou. Já nevím, kdo to psal, ale domnívám se, že došlo k záměně jmen, on se spletl. Takovéto vyjádření té věrnosti těm státům spíš vypadá, že jste se spletli, a je ne ‚havlovskou‘, ale ‚háčovskou‘ politikou, politikou nesuverénního státu.“⁶³

⁶¹ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (12. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006048.htm>.

⁶² Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (13. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006128.htm>.

⁶³ Stenoprotokoly PS PČR, č. 6 (13. 1. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/006schuz/s006142.htm>.

V tomto projevu poslanec Foldyna kritizuje údajnou podřízenost ČR vůči EU a USA. Třetí říší a nacismus tedy už nepředstavuje Green Deal, Německo, ale tentokrát USA a EU.

„První z nich je to, že je zapotřebí, aby došlo k nějaké události, která odůvodní použití mimořádných legislativních prostředků. Protože to byly dřevní doby, tak se tenkrát třeba zapálil parlament, zapálil se Reichstag, nebo se udělala demonstrace na Staroměstském náměstí, pochodovali ozbrojení milicionáři. Dneska si vystačíme s pouhou pandemií...“⁶⁴

Pro Jaroslava Baštu už nacisty nepředstavuje ani jedna ze čtyř předchozích institucí. Nyní roli nacistů zaujímá česká vláda a z role kolaboranta do role nacisty, který plánuje *nástup totality přes parlament*, se posouvá premiér Petr Fiala.

„Bohužel, tento zákon je velmi podobný jednomu zákonu z roku 1933, a to byl zmocňovací zákon. Tehdy po požáru Říšského sněmu získal kancléř země výjimečné pravomoci a stal se Vůdcem. Zákon umožnil vládě přijímat zákony bez jejich schválení Říšským sněmem, a to po dobu čtyř let.“⁶⁵

V citaci Radka Kotena nacisty stále prezentuje česká vláda, přidává ale další srovnání, kdy podle něj pandemický zákon představuje zmocňovací zákon z roku 1933. Koten se ale ve stejný den rozhodne svou analogii změnit, a právě tato změna je dle mého jedním z hlavních důkazů, že poslanci SPD opravdu používají analogie pouze k tomu, aby radikalizovali posluchače. Koten totiž mění historickou skutečnost, se kterou analogii rýsuje, a namísto norimberských zákonů se rozhoduje pro jinou, ale stejně citlivou etapu našich dějin, která má na posluchačovi emoce srovnatelný účinek.

„Tento zákon tedy staví neposlušnost novému režimu do role hrdelního zločinu, který je závažnější než například loupežné přepadení anebo vražda. Nový pandemický zákon tedy zcela bez legrace a bez přehánění je stejný anebo na podobné úrovni jako například únorový převrat 1948...“⁶⁶

Myslím, že po přečtení těchto citací, je patrné, že poslanci SPD opravdu k analogiím nepřichází přirozeným procesem, ale naopak v co největší možné míře používají velmi radikální a emočně zabarvené analogie, bez ohledu na jejich relevanci v daném případě. To by mimo jiné, jak už jsem se zmiňoval výše, zdůvodňovalo, proč je naprostá většina analogií SPD právě *analogiemi*

⁶⁴ Stenoprotokoly PS PČR, č. 8 (1. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/008schuz/s008022.htm>.

⁶⁵ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (17. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009156.htm>.

⁶⁶ Stenoprotokoly PS PČR, č. 9 (17. 2. 2022), <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/009schuz/s009156.htm>.

vytrženými. Jelikož jsou prostě a jednoduše na sílu vytvořené s jediným cílem – prezentovat traumatizující dějinné události, které posluchače emotivně ovlivní ve prospěch hnutí.

V projevech členů hnutí SPD je pozorovatelná spousta dalších důkazů, které je dle mého usvědčují z tohoto pokřiveného užívání analogií. Jedním z nich je například již zmiňovaná nesmyslná ambivalentnost při odkazování k minulému režimu, nebo třeba samotná četnost analogií, která sama o sobě naznačuje, že se nejspíš nejedná o spontánní fascinaci historií, nýbrž o dobře promyšlenou strategii, kterou poslanci dodržují. Na jednoho poslance SPD za první zkoumané období připadá 1,9 analogie. U ANO je to 0,08 a u uskupení PIRSTAN dokonce 0,03. Sama tato čísla jsou toho dle mého dost přesvědčivým důkazem.

Nutno samozřejmě podotknout, že ne všechny analogie použité SPD do tohoto schématu zapadají. Všechny *pomocné analogie* jsou už z principu samozřejmě výjimkou. Stejně tak několik *účelných analogií*, z nichž stojí za zmínku například paralela Jaroslava Bašty, při které spontánně vzpomínal na srpnové události roku 1968. Podobné paralely jsou ale pouhou výjimkou.

Zůstává nám tak poslední otázka, jestliže se ze strany SPD opravdu jedná o promyšlenou komunikační strategii, co vedlo k náhlému úpadku v situaci, kdy lze u většiny ostatních stran sledovat strmý nárůst vzhůru? Důvod je dle mého až směšně prostý.

Historie se v tomto případě prostě a jednoduše SPD nehodí. Analogie používané jeho členy si sice primárně nestaví na faktech, které naopak mnohdy výrazně překrucují, vykreslovat současnost optikou těchto pokroucených analogií lze ale jen do určité míry. SPD je protiunijní stranou, která se netají odporem vůči členství ČR v EU a v NATO, jako nacisté jsou tedy v jejich analogiích vykreslovány právě tyto instituce, potažmo jejich představitelé. Oproti tomu Putin a jeho konzervativní Rusko je SPD často vykreslováno v pozitivní konotaci, jako alternativa k dekadentnímu liberálnímu západu. Jak lze ale v situaci, kdy Rusko napadlo suverénní stát, svého výrazně menšího souseda, obhájit postoj, který označuje za zruďné nacisty politiky v Bruselu, a nikoliv ruské vojáky, kteří se svými tanky a raketami přinášejí zmar a utrpení ukrajinskému civilnímu obyvatelstvu? Troufám si říct, že to prostě není možné.

Jsem tedy přesvědčen, a doufám, že jsem předloženými argumenty dokázal přesvědčit i čtenáře, že analogie SPD jsou z velké části opravdu pouze součástí širší komunikační strategie SPD, kterou bylo hnutí prostě a jednoduše donucené, vzhledem k okolnostem vyvolaným ruskou invazí, přerušit. To tedy přímo vedlo k drastickému úpadku v počtu užitých analogií, což vysvětluje opačný trend, než jaký jsem se svou teorií očekával.

5. ZÁVĚR

Tuto práci jsem začal slovy „*historie je učitelkou života*“, která jsem velmi příznačně převzal od historické postavy, která žila před více než dvěma tisíci lety. Nevím, zda historie skutečně hraje v našich životech roli učitelky, ale vím jistě, že je stále přítomná a má velmi silný vliv na mnoho aspektů dnešní společnosti. Tento vliv se projevuje různě a já jsem zkoumal pouze jednu jeho formu, a to ve velmi konkrétní a mnou navíc ještě zúžené oblasti politiky. Myslím si, že výstupy mé práce jsou důkazem tohoto vlivu.

Práce ukázala, že politici hojně využívají historii jako argument, a to jak podvědomě, tak s plným vědomím. Celkem za čtyři měsíce jednání zaznamenala téměř osmdesát analogií. Práce veškeré tyto analogie analyzovala a rozdělila je do vypovídajících a obhajitelných kategorií, jednak podle jejich obsahu, kontextu, v jakém byly vytvořeny, ale primárně podle motivace, která autora k jejich vytvoření vedla. Toto dělení není aplikovatelné pouze na tuto konkrétní studii, ale může být užitečné i v rámci jiných sfér výzkumu. Dále je rozdělila podle jednotlivých stran, což nemá nikterak zásadní přínos pro historiografii, ale může být dobrým pomocníkem pro politology analyzující například politický marketing nebo cílové skupiny jednotlivých stran.

Díky detailnějšímu studiu jednotlivých analogií práce také ukázala, že politici v naprosté většině využívají analogií s událostmi, institucemi, nebo osobnostmi, které mají spíše negativní konotaci. Skutečnost, která jde ruku v ruce se zjištěním, že až na několik výjimek jsou analogie motivované apelem na posluchačovi emoce. Politici se také nejčastěji odkazují k reáliím 20. století, přičemž velké množství z nich bylo nezanedbatelnou částí populace přímo prožito. To je rozhodně zajímavý aspekt, který si dle mého zaslouží hlubší výzkum, který by přinesl zajímavé poznatky například v poli memory studies.

Zároveň práce potvrdila hypotézu, že probíhající významná událost vede ke zvýšenému odkazování směrem k událostem minulým. Výjimkou je v tomhle případě hnutí SPD. Této odchylce jsem se pak věnoval v samostatné kapitole a věřím, že jsem ji více než dobře osvětlil a zároveň poskytl rozbor toho, co označuji za komunikační strategii SPD. Předpokládám, že by tento výzkum mohl být základem dalšího, již hlubšího studia této problematiky.

Dalším zajímavým poznatkem, který práce přináší, je skutečnost, že přestože je motivace u tvorby historických paralel zcela odlišná u SPD a ostatních stran, obě skupiny se odkazují na převážně stejné historické reálie. Pouze jim způsobem svého vyjádření dodávají jiný kontext.

Věřím, že toto dílo přináší naprosto nový a troufám si říct dosud nenabídnutý pohled na současnou společnost v kontextu jejího vztahu k historii. Historii, která může být zároveň Ciceronovou *učitelkou*, nebo Nietzscheho *hrobníkem současnosti*. Já přitom pevně věřím, že je posláním právě historiků zajistit dostatečnou osvětu a kvalitní a kritickou historiografii, která nebude, jak píše historička Denisa Nečasová, pouhým dědictvím „...dekád zatuhlých v neprolomitelném korpusu jediné možné marxisticko-leninské interpretace dějin, která pak ve své většině vede k popisné historii zbavené ambicí vysvětlujícího či širšího teoretického zakotvení.“⁶⁷ Potřebujeme zajistit historiografii, díky které nám historie zůstane poučkou, mementem, nebo vodítkem, ale již nás nepohlí, nestane se zbraní v rukou populistů a historických *ignorantů*, nebude naším *hrobníkem*, který by nás uvedl v blaženou nevědomost a zaslepil náš výhled do budoucna historickým marasmem. Citace mnoha politiků, kteří pomyslnému *hrobníkovi* v jeho práci pomáhají, jste viděli v této práci a myslím, že jsou dostatečným varováním před společností, která se se svou historií nedokáže vyrovnat a nechá se jí pohltit v tom nejvíce negativním slova smyslu. Pevně věřím, že má práce je silným argumentem pro zkvalitňování nejen výuky historie, ale i dalších humanitních oborů, které pomohou společnosti vytvořit si dostatečně silnou imunitu vůči populistům, radikálům a různým jiným překrucovačům historie. Naposledy, ale v neposlední řadě doufám, že má práce bude do jisté míry reflexí politické kultury v Česku, kterou nepovažuji za velmi kvalitní, a doufám, že bude jednou z mnoha dílků mozaiky, která povede k lepšímu, vzdělanějšímu a kultivovanějšímu Česku se světlými zítřky a jasnou historií.

⁶⁷ NEČASOVÁ, Denisa. *Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska*. IN: *Dějiny-teorie-kritika* 5, 2008, č. 1, s. 100.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

PRAMENY

ČT24 [online]. Praha: Česká televize, 2021, 1996-2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/>.

IDNES [online]. Praha: MAFRA, 2023, 1999-2023. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/>.

KRYL, Karel. *Kniška Karla Kryla*. 1. Praha, 1990.

Stenoprotokoly, jednání PS PČR [online] <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/index.htm>.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BELL, David. *Not Everything Is Munich and Hitler*, The National Interest, Washington DC, 2016.

BURKE, Peter. *Analogy, allegory and anachronism*, s. 12, IN: LEUTZSCH, Andreas, ed. *Historical Parallels, Commemoration and Icons*, Londýn, 2019.

De BAETS, Antoon. *The subversive power of historical analogies*, IN: LEUTZSCH, Andreas, ed. *Historical Parallels, Commemoration and Icons*, Londýn, 2019.

GHILANI, Djouaria & LUMINET, Olivier & ERB, Hans-Peter & FLASSBECK, Christine. *Looking forward to the past: An interdisciplinary discussion on the use of historical analogies and their effects*, IN: *Memory Studies*. 10, 2017, s. 278–281.

JABŁOŃSKI, Andrzej W. *Politický marketing: Úvod do teorie a praxe*. Přeložil: Lumír Kopeček. 1. Brno, 2006.

LUŇÁČKOVÁ, Michaela. *Jazyk a styl současných politických textů*, Diplomová práce, Univerzita Karlova, Praha, 2010.

NEČASOVÁ, Denisa. *Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska*. IN: *Dějiny-teorie-kritika* 5, 2008, č. 1, s. 81–102.

NIETZSCHE, Friedrich. *Nečasové úvahy*, OIKOYNENH, Praha, 2005, přeložil: KREJČÍ, Jan.